

Neovisno povjerenstvo za praćenje uvjeta boravka u zavodima,
postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije
i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine,
strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine
ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina
ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine

Broj: 05/6-50-13-31-38-5/14
Sarajevo, 04.03.2014. godine

IZVJEŠĆE

**o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima,
postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju
kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud
Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom
Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i
Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine**

za 2013. godinu

Ožujak 2014. godine

KAZALO

POGLAVLJE I. UVODNE NAPOMENE	3
POGLAVLJE II. NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA	4
POGLAVLJE III. IZVRŠENJE ZADATAKA IZ NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA U 2013. GODINI	5
Odjeljak A. Realizacija zadataka održavanjem sjednica Neovisnog povjerenstva	5
1. Usvajanje Izvješća o radu Neovisnog povjerenstva za 2012. godinu.....	6
2. Realizacija zaključaka Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH	6
3. Projekcija proračuna Neovisnog povjerenstva za 2014. godinu	7
Odjeljak B. Posjeti Neovisnog povjerenstva kazneno-popravnim zavodima	7
1. Posjet KPZ-u Sarajevo i odjelu Igman.....	8
2. Posjet KPZ-u Istočno Sarajevo “Kula“	19
3. Nenajavljeni posjet KPZ-u Banja Luka.....	24
4. Posjet KPZ-u Busovača.....	27
5. Posjet KPZ-u Orašje	33
6. Posjet KPZ-u Bijeljina.....	39
7. Posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini.....	46
8. Posjet KPZ-u Mostar.....	51
9. Posjet KPZ-u Trebinje.....	58
10. Nenajavljeni posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini.....	61
Odjeljak C. Suradnja s drugim institucijama u BiH	64
Odjeljak D. Javnost rada	64
Odjeljak E. Administrativno-tehnička podrška u radu	64
POGLAVLJE IV. EVIDENCIJA O REALIZACIJI PREPORUKA	64
POGLAVLJE V. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	81
a) Zaključna razmatranja.....	81
b) Preporuke.....	85

Na temelju članka 48. stavak (9) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 12/10 i 100/13) i članka 2. stavak (6) Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, Neovisno povjerenstvo za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine je na 30. sjednici, održanoj 28. 2. 2013., usvojilo i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine podnosi sljedeće

I Z V J E Š Ć E

o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine za 2013. godinu

POGLAVLJE I. UVODNE NAPOMENE

Sukladno članku 48. stavak (9) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera – pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, br. 12/10 i 100/13), Parlamentarna skupština BiH je na 76. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 21. travnja 2010., i na 47. sjednici Doma naroda, održanoj 24. lipnja 2010., donijela Odluku o imenovanju članova Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 54/10) na mandat od pet godina u sljedećem sastavu:

1. dr. sc. Mile Lasić,
2. Semiha Borovac,
3. Predrag Crnogorac,
4. mr. Damir Čačković i
5. Milana Škipina.

Konstituirajuća sjednica Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu Neovisno povjerenstvo) održana je 14. 9. 2010., na kojoj su za predsjednika te prvoga i drugoga zamjenika predsjednika izabrani:

1. dr. sc. Mile Lasić, predsjednik,
2. Semiha Borovac, prva zamjenica predsjednika, i
3. Predrag Crnogorac, drugi zamjenik predsjednika.

Neovisno povjerenstvo je neovisno u svome radu prema važećim domaćim propisima i međunarodnim pravnim instrumentima. Sva nadležna tijela, institucije i ustanove u Bosni i Hercegovini, pravne i fizičke osobe dužne su Neovisnom povjerenstvu dati sve podatke i informacije, osigurati i dati sve materijale bitne za njegov rad, te pružiti svu nužnu pomoć potrebnu za nesmetano i zakonito postupanje Neovisnog povjerenstva iz njegova djelokruga. Neovisno povjerenstvo djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruge, ili bilo kojeg konstitutivnog naroda ili pojedinca u BiH. Članovi Neovisnog povjerenstva rade u sjednicama i operativno na terenu u kazneno-popravnim i drugim ustanovama na teritoriju Bosne i Hercegovine u kojima borave zatvorenici ili pritvorenici.

Neovisno povjerenstvo donosi godišnji plan rada o pitanjima iz svoje nadležnosti, financijski plan rada, godišnje izvješće o radu, izvješće o realizaciji financijskog plana, izvješće o stanju i činjenicama koje su utvrđene nakon posjeta i kontrole u zavodima (ustanovama), odluke, zaključke i druge akte sukladno zakonu i svome poslovniku.

POGLAVLJE II. NADLEŽNOST NEOVISNOG POVJERENSTVA

Temeljna nadležnost Neovisnog povjerenstva jest pratiti uvjete boravka u zavodima, postupanje i ostvarivanje ljudskih prava osoba koje izdržavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud BiH, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom BiH ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, sukladno članku 48. stavak (1) Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, br. 12/10 i 100/13) i članku 10. Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva („Službeni glasnik BiH“, broj 23/11).

Neovisno povjerenstvo može pratiti rad zavoda samostalno ili u suradnji s inspektorskim i drugim nadzornim tijelima. Također, može surađivati s međunarodnim i drugim ustanovama ovlaštenim za praćenje i ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda sukladno zakonima i odgovarajućim međunarodnim dokumentima.

Neovisno povjerenstvo daje preporke nadležnim tijelima BiH s ciljem poboljšanja standarda smještaja, poboljšanja postupanja i poštivanja ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije ili druge mjere, daje prijedloge i primjedbe koje se odnose na postojeće zakone ili druge propise utemeljene na zakonu iz područja izvršenja kaznenih sankcija, obavlja povjerljive razgovore s pritvorenicima ili zatvorenicima uz pristup svim zavodima, dostavlja izvješća upravniku zavoda i nadležnim ministarstvima pravde, prikuplja, obrađuje i potražuje podatke iz svoje nadležnosti kao i druge radnje iz područja neovisnog praćenja, sukladno članku 48. stavak (7) Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10 i 100/13).

S ciljem poduzimanja odgovarajućih radnji ili mjera, sukladno članku 48. stavak (9) Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, podnosi godišnje izvješće o radu Parlamentarnoj skupštini BiH i Ministarstvu pravde BiH.

POGLAVLJE III. IZVRŠENJE ZADATAKA IZ NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA U 2013. GODINI

U ovom izvještajnom razdoblju Neovisno povjerenstvo realiziralo je planirane aktivnosti održavanjem sjednica i najavljenim detaljnim i nenajavljenim *ad hoc* posjetima kazneno-popravnim zavodima u BiH.

Odjeljak A. Realizacija zadataka održavanjem sjednica Neovisnog povjerenstva

Od 1. 1. 2013. do 31. 12. 2013. godine Neovisno povjerenstvo održalo je osam sjednica, i to:

29. sjednica	održana 31.01.2013.	12 točaka dnevnog reda
30. sjednica	održana 28.02.2013.	6 točaka dnevnog reda
31. sjednica	održana 30.04.2013.	4 točke dnevnog reda
32. sjednica	održana 31.05.2013.	5 točaka dnevnog reda
33. sjednica	održana 22.07.2013.	5 točaka dnevnog reda
34. sjednica	održana 27.09.2013.	8 točaka dnevnog reda
35. sjednica	održana 08.11.2013.	10 točaka dnevnog reda
36. sjednica	održana 19.12.2013.	7 točaka dnevnog reda.

Na ovim sjednicama Neovisno povjerenstvo razmatralo je i usvojilo ukupno 57 točaka dnevnog reda, a pod tekućim pitanjima razmatrano je 20 podtočaka. Obradeno je i pripremljeno 67 akata i predmeta koji su otpremljeni na određene adrese (uprave KPZ-a, Ministarstvo pravde BiH, Sud BiH, Federalno ministarstvo pravde, određeni zatvorenici i pritvorenici u KPZ-ima i sl.).

Jednoglasno su usvojeni zapisnici sjednica, te zapisnici i izvješća o obavljenim posjetima kazneno-popravnim zavodima, koji su prikazani u Odjeljku B. *Posjeti Neovisnog povjerenstva kazneno-popravnim zavodima u BiH.*

1. Usvajanje Izvješća o radu Neovisnog povjerenstva za 2012. godinu

Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH je na 49. sjednici, održanoj 8. 7. 2013. godine, a Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH na 31. sjednici, održanoj 23. 7. 2013. godine, usvojili su Godišnje izvješće o radu Neovisnog povjerenstva za razdoblje od 1. 1. 2012. do 31. 12. 2012. sodine, sa sljedećim zaključcima:

1. Nadležne institucije trebaju ubrzati aktivnosti potrebne za izgradnju državnog zatvora, čime će se zatvorenici i pritvorenici iz nadležnosti Neovisnog povjerenstva staviti u jednak položaj uz poboljšanje uvjeta njihova smještaja i poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda.

2. Nadležne državne i entitetske institucije trebaju osigurati financijska sredstva za poboljšanje uvjeta boravka u svim kazneno-popravnim zavodima u BiH, a koja će prioriteto biti usmjerena na rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih objekata, kao i zapošljavanje prijeko potrebnog nedostajućeg zavodskog stručnog osoblja (odgojno osoblje, zdravstveno osoblje i osoblje na osiguranju).

3. Nadležna tijela Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH trebaju uskladiti svoje zakone iz ovoga područja sa ZIKS-om BiH (čl. 227.), kao i druge provedbene propise, a Ministarstvo pravde BiH treba donijeti nedostajuće podzakonske akte, sve u svrhu jednakog postupanja sa zatvorenicima i pritvorenicima na cijelom prostoru BiH.

4. Neovisno povjerenstvo će nastaviti zahtijevati od kazneno-popravnih zavoda u Bosni i Hercegovini da u određenom roku dostave povratne informacije o realizaciji preporuka koje se odnose na nedostatke uočene za vrijeme posjeta zavodima, te da prikupljene informacije dostavlja Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

5. Zastupnički dom i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH traži od Suda BiH da, sukladno nadležnostima Nezavisnog povjerenstva utvrđenim člankom 48. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, omogući njegov nesmetan rad i komunikaciju sa svim pritvorenicima i u svim KPZ-ima, kao i pregled prostorija u kojima su pritvorenici smješteni.

2. Realizacija zaključaka Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH

Neovisno povjerenstvo je, sukladno Zaključku 1. Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH usvojenom na 18. sjednici, uspostavilo evidenciju o realizaciji preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenika u kazneno-popravnim zavodima, kako bi pratilo realizaciju preporuka danih kazneno-popravnim zavodima nakon obavljenih posjeta i obvezalo zavode

na redovito izvješćivanje Neovisnog povjerenstva o provedenim preporukama koje se odnose na uočene nedostatke.

Neovisno povjerenstvo je povratne informacije prikupljene tijekom obavljanja posjeta, shodno navedenom zaključku, dostavilo Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH je na 24. sjednici, održanoj 22. 5. 2013., primilo k znanju informaciju o uspostavi evidencije o realizaciji preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenika u kazneno-popravnim zavodima.

3. Projekcija proračuna Neovisnog povjerenstva za 2014. godinu

Neovisno povjerenstvo je na 33. sjednici usvojilo Financijski plan i program za 2014. godinu. Naglašeno je da je postupljeno sukladno Instrukciji za izradu projekcije proračuna za 2014. godinu, kojom je sugerirano svim korisnicima da ulazni parametri budu u okviru usvojenog proračuna za 2013. godinu.

Sukladno članku 11. stavak d) Poslovnika Neovisnog povjerenstva ("Službeni glasnik BiH", broj 23/11), Zajedničkom povjerenstvu za administrativne poslove dostavljen je Financijski plan i program Neovisnog povjerenstva za 2014. godinu, koji je primljen k znanju na 18. sjednici, održanoj 30. 12. 2013. godine.

Odjeljak B. Posjeti Neovisnog povjerenstva kazneno-popravnim zavodima u BiH

U 2013. godini (od 1. siječnja do 31. prosinca) Neovisno povjerenstvo obavilo je nadzor nad deset kazneno-popravnih zavoda: osam najavljenih kontrolnih posjeta i dva nenajavljena *ad hoc* posjeta, i to:

1. Posjet KPZ-u Sarajevo i odjelu Igman	22.03.2013. godine
2. Posjet KPZ-u Istočno Sarajevo "Kula"	22.07.2013. godine
3. Nenajavljeni posjet KPZ-u Banja Luka	24.07.2013. godine
4. Posjet KPZ-u Busovača	09.09.2013. godine
5. Posjet KPZ-u Orašje	10.10.2013. godine
6. Posjet KPZ-u Bijeljina	11.10.2013. godine
7. Posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini	08.11.2013. godine
8. Posjet KPZ-u Mostar	28.11.2013. godine
9. Posjet KPZ-u Trebinje	29.11.2013. godine
10. Nenajavljeni posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini	19.12.2013. godine.

O ovim posjetima sastavljena su izvješća, koja su **jednoglasno** usvojena na sjednicama Neovisnog povjerenstva. Neovisno povjerenstvo je za svaki posjet usvojilo posebno izvješće o stanju i utvrđenim činjenicama, a čiji su sastavni dio i primjedbe upućene zavodskom

osoblju odnosno zavodu. Sukladno Poslovniku o radu, primjerci izvješća dostavljeni su zavodima, uz preporuke i rokove za otklanjanje uočenih nedostataka i nepravilnosti, i Ministarstvu pravde BiH, koje Neovisnom povjerenstvu pruža stručnu pomoć u radu.

1. Posjet KPZ-u Sarajevo i odjelu Igman 22. 3. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazneno-popravnom zavodu Sarajevo, kao i objektu Zavoda smještenom na Igmanu, obavljen je 22. 3. 2013. godine. Tijekom posjeta obavljen je razgovor s: ravnateljem Alijom Berbekićem, zamjenikom ravnatelja Mladenom Krpanom, pomoćnikom ravnatelja za tretman i preodgoj Feridom Nikšićem, medicinskim tehničarem Almirom Haskovićem, šefom kuhinje Nisvetom Sipovićem, zapovjednikom objekta na Igmanu Nijazom Omeragićem i odgajateljem Amerom Softićem.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 7. 12. 2011. godine i 2. utvrđivanje uvjeta boravka i poštivanje ljudskih prava u objektu Zavoda smještenom na Igmanu.

Pregledom u Glavnoj zgradi zavoda obuhvaćena je:

1. kontrola Izvješća o realizaciji preporuka koje je Zavod u pisanom obliku dostavio Neovisnom povjerenstvu dana 12. 12. 2012.,
2. neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Glavna zgrada KPZ-a Sarajevo u kojoj su smješteni Pritvorski odjel i manji broj zatvorenika prilično je nefunkcionalna, jer Zavod koristi samo dio zgrade, i to prizemlje i tri kata: treći, četvrti i peti kat, što ga čini neperspektivnim. Na taj su način pojedini dijelovi Zavoda, i to sobe u kojima su smješteni pritvorenici, fizički odvojeni od drugih dijelova (prostorije za posjete, krug za šetnju, kuhinja) i spojeni alternativnim i priručnim prilazima. Iz tih razloga preporučuje se da Federalno ministarstvo pravde poduzme odgovarajuće mjere kako bi se i ostali dijelovi zgrade, i to prvi i drugi kat, a koje trenutačno koristi Sud, dali na korištenje KPZ-u Sarajevo. Na taj bi način objekt KPZ-a Sarajevo činio jednu funkcionalnu i prirodnu cjelinu, čime bi se znatno poboljšali uvjeti boravka zatvorenika. Osim toga, prostorije Suda na prvom i drugom katu okrenute su prema zavodskom krugu za šetnju, tako da sve osobe koje se nalaze ili zateknu u tim sobama mogu gledati pritvorenike za vrijeme šetnje, što predstavlja ne samo sigurnosni problem nego može ugroziti i temeljna ljudska prava pritvorenika, jer mogu biti izloženi poruzi i uvredama drugih osoba.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću Zavoda nije izravno odgovoreno na ovu preporuku, izuzev „da će se poduzimati potrebne mjere s ciljem što kraćeg boravka osuđenika u Zavodu i izmiještanje u uvjetnije prostorije u odjelima Igman i Ustikolina“.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

- Glavna zgrada Zavoda još uvijek je nefunkcionalna, jer se i dalje koriste samo tri kata. Prema izjavi zavodske uprave, Federalno ministarstvo pravde dosad još nije poduzelo nikakve aktivnosti vezane uz vraćanje dijelova objekta u vlasništvo Zavoda. Neposrednim uvidom u korespondenciju između Zavoda i Federalnog ministarstva pravde može se zaključiti da od 2006. godine nema nove korespondencije između Zavoda i Federalnog ministarstva pravde koja se tiče rješavanja ovog problema. Prema izjavi ravnatelja Zavoda, nije vođena daljnja korespondencija, jer su za aktualiziranje ovoga pitanja iskorišteni sastanci s predstavnicima Ministarstva.
- I dalje prostor od približno 662,90 m² koriste pravosudne institucije (od 1988. godine).

Zavod je i dalje obvezan, u suradnji s Federalnim ministarstvom pravde, poduzimati odgovarajuće mjere radi vraćanja dijelova zgrade na korištenje Zavodu.

PREPORUKA 2.

Potrebno je što prije završiti započete radove na rekonstrukciji vodovodne i kanalizacijske mreže i kupaonica u Privorskom odjelu. Naime, ti su radovi djelomično završeni na petom katu, tako da su sobe u tome dijelu u znatno boljem stanju od soba u ostalim dijelovima Zavoda. Međutim, veliki problem u svim sobama su kupaonice koje nemaju toplu vodu, tako da pritvorenici održavaju osobnu higijenu u jednoj zajedničkoj kupaonici u kojoj se imaju pravo kupati dva puta tjedno. I ovu je zajedničku kupaonicu potrebno renovirati, a naročito fizički odvojiti tri tuš-kabine, koje se trenutačno tamo nalaze, kako bi se zatvorenicima osigurala minimalna intima. Na ovaj način pritvorenicima nije osigurana svakog dana dovoljna količina tople vode za održavanje osobne higijene - članak 24. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH - niti im je omogućeno kupanje najmanje jednom dnevno - članak 25. stavak 3. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću Zavoda o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: Započete radove na rekonstrukciji vodovodne i kanalizacijske mreže izvođači radova su završili, a u idućem razdoblju provodit će se aktivnosti na pronalaženju materijalno-tehničkih sredstava i osiguranja nastavka radova na rekonstrukciji mreže, te pokušati otkloniti uočeni nedostaci, kao što su zatvaranje tuš-kabina i dr.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:
  - obavljena je rekonstrukcija kanalizacijske i vodovodne mreže na petom katu;
  - prema izjavi ravnatelja Zavoda, na četvrtom i trećem katu nije obavljena rekonstrukcija kanalizacijske i vodovodne mreže, zbog nedostatka financijskih sredstava;

- sanitarni čvor u sobama br. 4 i 5 na trećem katu je u iznimno lošem stanju, tako da se zbog neurađene kanalizacijske mreže prostorijama širi neugodan miris;
- zajednička kupaonica na petom katu renovirana je onako kako je preporučeno, tako što su tuš-kabine odvojene pregradama. Kupaonica je u dobrom stanju, čista i uredna;
- u velikim sobama na petom katu, u sklopu mokrog čvora osigurana je topla voda 24 sata i pritvorenicima je omogućeno održavanje higijene u sobama;
- na trećem i četvrtom katu i dalje nema tople vode, a samo je u prostoriji u kojoj su smještene pritvorenice ugrađen bojler;
- osuđenici i pritvorenici kupaju se dva puta tjedno, te se glede dane preporuke stanje nije popravilo.

Zavod je i dalje obvezan, u skladu s Pravilnikom o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH, osigurati osuđenima i pritvorenicima kupanje jednom dnevno, a ne dva puta tjedno kakva je sadašnja praksa.

PREPORUKA 3.

Smještajni uvjeti u Pritvorskom odjelu KPZ-a Sarajevo prilično su loši, iako su, prema izjavi ravnatelja, planirani radovi na stvaranju boljih uvjeta (renoviranje). Sobe u Pritvorskom odjelu su zadovoljavajuće veličine za broj pritvorenika koji u njima boravi. Međutim, Zavod nema nikakve prateće sadržaje koji bi pritvorenicima omogućili da obavljaju razne svrhovite aktivnosti izvan svojih soba. Pritvorenici imaju na raspolaganju samo sat vremena za šetnju na otvorenome, a preostala 23 sata provode u svojim sobama, u kojima čak i objeduju. Na taj način sobe prestaju biti samo spavaonice nego postaju i prostorije za dnevni boravak i objedovanje pa su, po svojoj kvadraturi, neodgovarajuće za pritvorenike koji su smješteni u njima. Iz tih razloga Federalno ministarstvo pravde i KPZ Sarajevo trebaju poduzeti potrebne mjere s ciljem poboljšanja infrastrukture Zavoda, odnosno izgradnje pratećih sadržaja koji će omogućiti pritvorenicima boravak razumnoga dijela dana izvan svojih soba, te uključenost u razne svrhovite aktivnost. S tim ciljem pritvorenicima treba osigurati šetnju na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata, te osigurati prostorije u objektu Zavoda u kojima će se baviti sportskim i drugim društvenim aktivnostima (prostorija za dnevni boravak, teretana, čitaonica, stolni tenis i sl.). Potrebno je osigurati odgovarajući krug za šetnju s natkrivenim dijelom, čime bi se zatvorenicima omogućio boravak na otvorenome i u slučaju loših vremenskih uvjeta. Budući da Zavod raspolaže ograničenim prostorom, ti se ciljevi mogu postići na dva načina, i to: smanjivanjem broja zatvorenika ili proširivanjem kapaciteta Zavoda.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Uz određena financijska ulaganja, u idućem razdoblju bit će adaptiran određeni prostor te time prostor koji je

bio manje iskorišten staviti u funkciju i dobiti prostor za neke zajedničke aktivnosti, što bi omogućilo duži boravak osoba izvan svojih soba u kojima su do sada boravile najveći dio dana.“

2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

- U Pritvorskom odjelu obavljen je obilazak tri sobe br. 60, 83 i 89, u kojima su u vrijeme posjeta bili smješteni pritvorenici koje je uputio Sud BiH.
U sobi br. 60, koja je na četvrtom katu, bila su dva pritvorenika. Soba ima dva ležaja, TV prijammnik, stol i stolce, ormarić te WC s umivaonikom koji nije potpuno odvojen pregradnim zidom od ostatka prostorije.
U sobi br. 83, koja je na petom katu, ima šest ležaja i u vrijeme posjeta bilo je pet pritvorenika. Soba ima TV prijammnik, stol i stolce, ormariće te izdvojeni WC s kupaonicom koja je rekonstruirana. Soba je čista i uredna, ali je prenapučena tako da nema dovoljno slobodnog prostora za šest osoba.
U sobi br. 89, koja je također na petom katu, zatečeno je šest pritvorenika, a soba ima 10 ležajeva. Soba ima TV prijammnik, stol i stolce, ormariće te izdvojeni WC s kupaonicom koja je rekonstruirana. Soba je čista i uredna, ali ako bi se u nju smjestilo 10 osoba, izgledala bi prenapučeno.
- Uvjeti boravka poboljšani su samo u sedam soba na petom katu.
- Krug za šetnju još nije natkriven, tako da se i dalje narušava pravo na boravak na otvorenome, jer se šetnja organizira jedan sat dnevno, umjesto dva sata, ali i to samo u slučaju kada to dopuštaju vremenske prilike.
- Pritvorenici i dalje nemaju nikakvih slobodnih aktivnosti, a hrana se i dalje donosi u prostorije u kojima borave.

Zavod je i dalje obvezan:

- rekonstruirati prostorije kao što je soba br. 60, jer još nisu osigurani uvjeti glede udovoljavanja osnovnim potrebama za osobnom higijenom i privatnosti;
- glede uvjeta boravka u velikim sobama na petom katu (posebice soba br. 83 i 89), provjeriti kvadraturu soba u kojima su smješteni pritvorenici u smislu zadovoljavanja standarda od 4 m² i 10 m² za svaku sobu, kako je to propisano člankom 66. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 12/10 i 100/13) i člankom 27. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 55/09);
- osigurati svima, a osobito pritvorenicima, boravak na otvorenome od najmanje dva sata dnevno shodno članku 84. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 12/10 i 100/13);
- natkriti krug za šetnju kako bi se osuđenima i pritvorenicima omogućio boravak na otvorenome i u slučaju loših vremenskih uvjeta.

PREPORUKA 4.

Potrebno je poboljšati uvjete boravka zatvorenika koji se nalaze u Glavnoj zgradi. Naime, ti su zatvorenici većinom smješteni u dvije spavaonice u prizemlju koje su prenapučene, zbog čega je slaba ventilacija i nedovoljno dnevnog svjetla. Iz tog

razloga potrebno je hitno smanjiti broj zatvorenika koji su u njima smješteni. To je naročito bitno jer ti zatvorenici imaju odlične ostale uvjete, jer imaju na raspolaganju veliku prostoriju za dnevni boravak s pratećim sadržajima te potpuno renoviranu i urednu kupaonicu i sanitarni čvor.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „S ciljem poboljšanja životnih uvjeta, osposobljeni su novi prostori na trećem katu Zavoda. Točnije, izmjestili smo spavaonice u kojima će boraviti osobe u vrijeme predviđeno kućnim redom, a dnevne aktivnosti provodit će u dnevnom boravku.“
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:
  - Poboljšani su uvjeti boravka osuđenika tako što su ispoštovane preporuke Neovisnog povjerenstva u vezi s uređenjem prostora u prizemlju.
  - Pitanje rekonstrukcije prizemlje riješeno je tako što su osuđenici iz prizemlja premješteni na treći kat, i to u novi rekonstruirani prostor.
  - Prostor u prizemlju sada se u cijelosti koristi za dnevni boravak osuđenika. U sklopu ovog prostora je i teretana, u kojoj su smještene sprave za vježbanje.
  - Osuđenici i dalje nemaju nikakvih organiziranih zajedničkih aktivnosti koje bi trebale biti sastavni dio odgojnog tretmana. Ne postoji ni jedna sekcija za slobodne aktivnosti niti bilo kakva radna okupacija.

Zavod je i dalje obvezan organizirati slobodne aktivnosti za osuđenike kao dopunski oblik općeg i stručnog usavršavanja, radi stjecanja pozitivnih navika i racionalnog korištenja slobodnog vremena, a shodno članku 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 12/10 i 100/13).

PREPORUKA 5.

Potrebno je formirati poseban odjel zatvorenica i pritvorenica koji će biti fizički odvojen od odjela zatvorenika i pritvorenika, te u njemu, kao zavodsko osoblje, zaposliti dovoljan broj žena.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka nije odgovoreno na ovu preporuku.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:
  - preporuka nije realizirana, jer su pritvorenice i dalje smještene u jednoj sobi u odjelu za muškarce;
  - nisu zaposlene stražarice, te je zadržana praksa da pokraj te sobe dežuraju stražarice tijekom dana, dok u noćnim satima ove prostorije osiguravaju stražari.

Zavod je i dalje obvezan, u skladu sa Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija BiH, formirati poseban odjel za pritvorenice koji će i fizički biti odvojen od odjela za muškarce.

PREPORUKA 6.

Potrebno je i poboljšati zdravstvenu zaštitu zatvorenika pa s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti i nabaviti nedostajuću medicinsku opremu (mini laboratorij, EKG, uređaji za reanimaciju). Također je potrebno završiti započete radove na izgradnji bolesničke sobe.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Zbog kadrovske nepopunjenosti u Sektoru za zdravstvenu zaštitu, uz stalno angažiranje liječnika u zavodskoj ambulanti nije bilo moguće nabaviti tehničku opremu, kao ni realizirati bolji oblik zdravstvene zaštite. U idućem razdoblju treba pribaviti suglasnost Vlade za popunu upražnjenih radnih mjesta u tome sektoru i time, uz stručne preporuke, rad zdravstvene službe podići na višu razinu.“
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:
  - Zavod još uvijek nema stalno zaposlenog liječnika nego ima zaključen ugovor o radu s neuropsihijatrom, internistom, stomatologom i psihologom koji dolaze dva puta tjedno, a po potrebi i češće;
  - Zavod nema stacionar, ali je osigurana jedna prostorija koja je uređena kao bolesnička soba sa šest ležaja.

Zavod je i dalje obvezan unaprijediti medicinsku zaštitu u smislu angažiranja stalno zaposlenog liječnika u zavodskoj ambulanti kako bi se izbjeglo čekanje na preglede, na što i dalje ukazuju zatvorenici, a obavio pravovremen liječnici pregled prilikom prijma u Zavod.

PREPORUKA 7.

Iako je higijena u sobama u kojima su smješteni zatvorenici zadovoljavajuća, ipak je potrebno redovito kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi kontrolnu knjigu higijenskih pregleda, kako je to predviđeno člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka nije dan odgovor na ovu preporuku.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

- prema izjavi medicinskog tehničara, uspostavljena je redovita kontrola higijene u sobama, ali se o tome još uvijek ne vodi evidencija. Evidencija se vodi samo u slučaju dezinfekcije soba;
- na pojedinim ležajevima u bolesničkoj sobi posteljina je bila prljava u vrijeme posjeta.

Zavod je i dalje obvezan:

- **redovito kontrolirati higijenu u sobama, i o tome voditi kontrolnu knjigu higijenskih pregleda shodno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 55/09);**
- **redovito mijenjati posteljinu na svim krevetima koje koriste osuđenici i pritvorenici, tj. svakih 15 dana, a po potrebi i češće, shodno članku 21. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).**

PREPORUKA 8.

Zdravstveni djelatnik treba redovito obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kvalitetu namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, kako je to predviđeno člankom 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Nedostaci u pogledu kontrole prehrambenih namirnica i provjere higijenskih uvjeta su otklonjeni. Potrebna evidencija obilazaka i kontrole je ažurirana, a sve osobe koje se radno angažiraju na pripremi obroka podvrgnuta su sanitarnoj kontroli.”
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:
  - Otklonjeni su nedostaci vezani uz kontrolu prehrambenih namirnica tako što je uspostavljena uredna evidencija kontrole pripreme hrane i higijene koju za svaki obrok potpisuje kuhar i medicinski tehničar;
  - uzorci hrane čuvaju se u hladnjaku 24 sata;
  - hrana za osuđenike i pritvorenike priprema se na osnovi tjednih jelovnika, koje sastavljaju kuhari, magacionar, osuđenički kolektiv i ravnatelj;

- uvidom u sadržaj jelovnika konstatirano je da voće nije svakodnevno zastupljeno.

Zavod je i dalje obvezan:

- čuvati uzorke hrane u posebnom hladnjaku 72, a ne 24 sata kakva je sadašnja praksa, shodno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
- u tjedne jelovnike uvrstiti salatu barem tri puta tjedno, a voće svakodnevno, shodno članku 41. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

II. Obavljenim posjetom objekta na Igmanu utvrđeno je sljedeće:

1. Zatvorenici su smješteni u jednom objektu, u kojemu je 10 soba s dva do osam ležaja, a sastoji se od prizemlja i prvog kata. Na prvom katu je devet soba, pri čemu je jedna soba u prizemlju.

Obavljen je pregled tri sobe u kojima borave zatvorenici kojima je kaznenu sankciju izrekao Sud BiH, i to sobe br. 3, 5 i 9. U sobi broj 3 su četiri ležaja, u sobi broj 5 osam a u sobi broj 9 pet ležajeva. Sve sobe imaju stol i stolce te ormare za gardarobu, ali nemaju TV prijamnika.

U hodniku su postavljeni ormarići u kojima zatvorenici drže svoju obuću.

Zatvorenici imaju na raspolaganju dva dnevna boravka, od kojih je jedan za pušače a drugi za nepušače, sa stolovima i stolicama, TV prijamnikom i društvenim igrama. Dnevni boravak za nepušače ujedno se koristi i kao sala za objedovanje.

2. Zatvorenici imaju na raspolaganju jedan zajednički sanitarni čvor s dvije odvojene WC kabine, dva pisoara i dva umivaonika. Sanitarni čvor je čist i uredan, ali ga je potrebno renovirati.

Kupaonica se sastoji od tri kabine odvojene paravanima, četiri umivaonika i ozidanom niskom kadom za pranje nogu s dvije slavine. Kada je u lošem stanju, pločice su ispucale i slavine pokvarene.

3. Hrana za zatvorenike priprema se u kuhinji u sklopu objekta. Prema izjavi kuhara Nisveta Sipovića, hrana se priprema na osnovi istih jelovnika kao i u Glavnoj zgradi. Od svakog obroka uzimaju se uzorci hrane i čuvaju u hladnjaku 24 sata. Knjiga ishrane i knjiga kontrole kuhinje ne vode se uredno, već jednom tjedno kad dolazi medicinski tehničar.

Zatvorenici mogu naručivati proizvode iz kantine u Glavnoj zgradi, tako da im se ti proizvodi donose jednom tjedno.

4. Zatvorenici redovito borave na otvorenome, za što im je na raspolaganju veći sportski teren s golovima i koševima, manji natkriveni šadrvan te priručni objekt sa spravama za vježbanje. Zatvorenici imaju na raspolaganju i solidno opremljenu knjižnicu, ali nisu organizirane sekcije.
5. U Odjelu na Igmanu nije ustrojena zdravstvena zaštita tako da medicinski tehničar dolazi samo četvrtkom. Zatvorenici se moraju najaviti za liječnički pregled i nakon toga ih vode na pregled u Glavnu zgradu.

Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorski stražari daju zatvorenicima medicinsku terapiju prema uputama medicinskog tehničara, a ističu veliki problem s terapijama ovisnika o narkotičkim sredstvima, kojih je objektu oko 20.

6. Zatvorenici mogu koristiti telefonske govornice "T3" mreže te imaju pravo pozivati sedam unaprijed odobrenih brojeva.

Objekt nema prostoriju za posjete tako da zatvorenici primaju posjete u Glavnoj zgradi. Prema izjavi zatvorenika i zavodskog osoblja, zatvorenici koji koriste dopuste ne mogu primiti posjete.

7. Zatvorenici islamske vjeroispovjesti imaju na raspolaganju vjersku prostoriju, dok se zatvorenici ostalih vjeroispovjesti prevoze do Glavne zgrade i tamo koriste vjerske prostorije.
8. Prema izjavi zavodskog osoblja, oko polovine zatvorenika je radno angažirano i to u plastenicama, radionicama, kuhinji i na održavanju kruga.

Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor sa svim zatvorenicima i pritvorenicima kojima je sankciju odnosno mjeru izrekao Sud BiH, koji su tom prilikom naveli sljedeće primjedbe:

1. Nedovoljno duga šetnja pritvorenika koja, prema izjavi, traje oko 45 minuta. Također se ističe problem nedostatka sadržaja i nemogućnosti šetnje u kišnim danima.
2. Zatvorenici nemaju TV prijamnik u sobama.
3. Pojedine sobe su prenapučene.
4. Telefonska govornica u Odjelju na Igmanu često je izvan funkcije te je skupa, odnosno zatvorenicima treba znatno više sredstava za obavljanje razgovora.
5. Kupaonice u Odjelu na Igmanu su u lošem stanju, jer većina slavina ne radi, a često nedostaje i tople vode.
6. Odgajatelj dolazi jednom tjedno.

7. Nema sandučića za anonimne prijave i pritužbe.

Na temelju svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Sarajevo, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

u vezi s uvjetima boravka zatvorenika u Odjelu Igman KPZ-a Sarajevo

1. Potrebno je poboljšati uvjete za održavanje higijene unutar Odjela na Igmanu i u vezi s tim renovirati zajedničke kupaonice i sanitarne čvorove te zamijeniti slavine koje nisu u funkciji. Također treba redovito kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi kontrolnu knjigu higijenskih pregleda, kako je to propisano člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
2. U vezi s uvjetima boravka u pojedinim sobama, Uprava KPZ-a Sarajevo treba provjeri kvadraturu soba u kojima su smješteni zatvorenici i pritvorenici te utvrdi zadovoljavaju li sve sobe potrebne standarde od 4 m² i 10 m² za svaku osobu, kako je to propisano člankom 66. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13) i člankom 27. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09). Naime, stječe se dojam da su pojedine sobe prenapučene, jer je u njima i potreban namještaj, čime se smanjuje kvadratura slobodnog prostora. Također je potrebno, u skladu s člankom 36. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), u svim sobama u kojima su smješteni zatvorenici i pritvorenici instalirati po jedan TV prijamnik.
3. U vezi s prehranom zatvorenika potrebno je:

U skladu s člankom 41. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), u tjedne jelovnike uvrstiti salatu barem tri puta tjedno, a voće svakodnevno.

U skladu s člankom 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane čuvati u posebnom hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kakva je sadašnja praksa.
4. Potrebno je organizirati svakodnevnu zdravstvenu zaštitu zatvorenika smještenih u Odjelu na Igmanu, a prekinuti sadašnju praksu da medicinski tehničar povremeno dolazi. Ovo naročito iz razloga što su u Odjelu Igman smješteni i zatvorenici koji

svakodnevno primaju terapije koje im moraju dati službenici zatvorske straže. Također je potrebno skratiti vrijeme otvaranja dosjea za zatvorenike sa 7-10 dana na 3-4 dana, što bi u znatnoj mjeri poboljšalo brigu o zdravlju zatvorenika i pritvorenika. U dijelu dosjea koji se odnosi na medicinska mišljenja i pretrage, isključivo liječnik treba obavljati preglede i upućivati štićenike ustanove specijalistima, a ne medicinski tehničar, kao što je sada slučaj.

5. Zatvorenicima smještenim u Odjelu na Igmanu, u skladu s člankom 56. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), treba omogućiti pravo na posjete, bez obzira na to što koriste izvanzavodske pogodnosti.
6. Zatvorenicima smještenim u Odjelu na Igmanu treba omogućiti svakodnevno korištenje kantine, a ne samo jednom tjedno, jer se na taj način oni dovode u neravnotežan položaj u odnosu na zatvorenike smještene u Glavnoj zgradi.
7. Potrebno je angažirati dodatne službenike zavodske straže u Odjelu na Igmanu radi održavanja sigurnosti i reda unutar objekta, a osobito u noćnim satima.
8. Federalno ministarstvo pravde treba provjeriti cijene i kvalitetu usluga telefonskog operatera „T3“ koji je vlasnik telefonskih govornica u KPZ-u Sarajevo, te o tome izvijestiti Neovisno povjerenstvo, a u vezi s konkretnim pritužbama zatvorenika na znatno više cijene i znatno lošiju kvalitetu telefonskih usluga u odnosu na stare govornice.
9. U Odjelu na Igmanu svaki dan treba raditi odgajatelj, jer je u njemu trenutačno smješteno 54 zatvorenika.
10. Potrebno je razmotriti postojeće kapacitete unutar kruga Odjela na Igmanu koji se uz mala materijalna ulaganja mogu osposobiti za prostoriju za posjete i prostoriju za vjerske potrebe zatvorenika Hrvata i Srba.
11. Potrebno je donijeti pravilnik o kriterijima za upućivanje zatvorenika na služenje kazne u odjele Igman i Ustikolina, kao i kriterije o potrebnome broju zatvorskog osoblja na održavanju sigurnosti ovih objekta, te na taj način izbjeći situacije da na jednom mjestu boravi više zatvorenika registriranih ovisnika s rizičnim ponašanjem za ostale zatvorenike i stražare, koji pritom nemaju odgovarajuću sigurnosnu i zdravstvenu zaštitu.
12. Potrebno je uz zatvorenike držati prateću dokumentaciju iz personalnog dosjea i zdravstvenog kartona koja u ovome trenutku nije u ovome Odjelu, radi pravovremene primjene potrebnih odgovornih, zdravstvenih i sigurnosnih mjera.
13. Potrebno je postaviti sandučić za anonimne prijave i pritužbe na rad osoblja, čiji sadržaj treba redovito dostavljati upravniku zatvora.

Nakon kontrolnog pregleda u Glavnoj zgradi opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da je i dalje potrebno dodatno ulagati kako bi Kazнено-popravni zavod Sarajevo imao zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika i pritvorenika, što među ostalim zahtijeva i ispunjavanje već danih preporuka.

Nakon detaljnog pregleda Odjela na Igmanu opći je zaključak Neovisnog povjerenstva je da objekt ima dobre preduvjete za boravak osuđenika. Međutim, Povjerenstvo smatra da nije odgovarajuće uspostavljeno osiguranje objekta, kao ni zatvorenika, te bi se uz bolju organizaciju zavodskog osoblja mogla realizirati većina preporuka.

2. Posjet KPZ-u Istočno Sarajevo “Kula“ 22. 7. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazнено-popravnom zavodu Istočno Sarajevo “Kula” obavljen je 22. 7. 2013. godine. Za vrijeme posjeta razgovarano je s: ravnateljem Vukašinom Crnjakom, pomoćnikom ravnatelja službe osiguranja Radmilom Kovačem, liječnicom Draganom Obradović, kao i s pritvorenicima kojima je mjeru pritvora izrekao Sud BiH.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 22. 9. 2013. godine i 2. utvrđivanje uvjeta boravka i poštivanje ljudskih prava u Pritvorskom odjelu.

Realizacija preporuka

Pregledom u KPZ-u Kula obuhvaćeno je:

1. Kontrola Izvješća o realizaciji preporuka što ih je Zavod u pisanom obliku dostavio Neovisnom povjerenstvu 12. 12. 2013. godine.
2. Neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je što prije poduzeti aktivnosti na popuni radnog mjesta liječnika u zavodskoj ambulanti te ubrzati aktivnosti na izgradnji stacionara, kako bi zatvorenici i pritvorenici imali odgovarajuću zdravstvenu zaštitu.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „Obavještavamo vas da smo polovicom listopada 2012. godine popunili radno mjesto liječnika u zavodskoj ambulanti. Uz ambulantu je smješten stacionar kako bi zatvorenici i pritvorenici imali odgovarajuću zdravstvenu zaštitu“.
2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

U Zavodu je stalno zaposlena liječnica Dragana Obradović, koja zajedno s dvojicom medicinskih tehničara pruža zdravstvenu zaštitu pritvorenima i zatvorenima. Također je Zavod izgradio i stacionar tako da je osigurana odgovarajuća zdravstvena zaštita.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 2.

Iako je higijena u sobama u kojima su smješteni zatvorenici i pritvorenici zadovoljavajuća, ipak je potrebno poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se higijena kontrolirala i evidentirala u skladu s člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „Redovito se kontrolira higijena u sobama, i to obavljaju odgajatelji i djelatnici Službe tretmana. Nakon što se obavi kontrola, evidentira se u Službi tretmana. U slučaju da osuđenici uredno ne održavaju higijenu u sobama, pokreće se disciplinski postupak zbog nepoštivanja odredaba Pravilnika o kućnom redu ustanova za izdržavanje kaznenih sankcija, mjera pritvora ili drugih mjera.“
2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

Zdravstveni djelatnik redovito obilazi sobe i kontrolira higijenu, o čemu se uredno vodi evidencija.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 3.

Potrebno je poboljšati uvjete boravka u samicama te poduzeti odgovarajuće mjere za osiguranje u njima dovoljne količine dnevnog svjetla i svježeg zraka sukladno člancima 39. i 40. Pravilnika o odjeći i obući, ishrani, disciplinkom postupku, uvjetima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usamljenja pritvorenika i zatvorenika u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 20/05).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „U prostorijama samica osigurana je dovoljna količina svjetlosti i svježeg zraka tako da su poboljšani uvjeti za boravak u njima.“

2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

Prostorije samica još uvijek nisu odgovarajuće, jer i dalje nemaju dovoljno dnevnog svjetla niti odgovarajućeg grijanja.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 4.

Potrebno je, u skladu s mogućnostima, izgraditi natkriveni dio za šetnju zatvorenika i pritvorenika kako bi im se omogućio boravak na otvorenome za vrijeme kišnih dana, s ciljem dosljednog poštivanja prava na šetnju iz članka 53. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „Nismo bili u mogućnosti izgraditi natkriveni dio prostora za šetnju zatvorenika i pritvorenika, s obzirom na to da on odgovara predviđenoj namjeni a člankom 53. stavak 1. nije predviđeno da prostor za kretanje *na otvorenome* mora biti natkriven. Ustanova omogućava najmanje dva sata dnevno boravka na otvorenome.“
2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

Zavod nije izgradio natkriveni dio za šetnju zatvorenika i pritvorenika, ali je opremio dvije priručne prostorije za sportske aktivnosti pritvorenika, i to jednu za stolni tenis a drugu kao teretanu.

Preporuka nije ispunjena, ali je pritvorenicima omogućeno bavljenje sportskim aktivnostima u zatvorenim prostorijama tako da mogu kvalitetno provesti slobodno vrijeme i u kišnim danima.

PREPORUKA 5.

Potrebno je, s ciljem poboljšanja higijenskih uvjeta i ukupnih uvjeta boravka u Zavodu, sanirati i renovirati pojedine dijelove krovne konstrukcije na određenim objektima koji to zahtjevaju i renovirati mokr čvorove.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „U preporukama iz vašeg izvješća nije precizirano koje je dijelove krovne konstrukcije

nužno renovirati. Što se tiče mokrih čvorova, napominjemo da svaka soba u kojoj borave pritvorenici iz Suda BiH ima kupaonicu s mokrim čvorom.“

2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

Stari paviljon pokriven je novim krovom, a jedan dio kupaonica i sanitarnih čvorova je renoviran.

Preporuka djelomično ispunjena.

PREPORUKA 6.

Potrebno je poduzeti potrebne mjere čiji bi cilj bio da se izgradnjom objekta tržnog centra „Tempo“ ne naruši sigurnost KPZ-a Kula, svrha mjere pritvora i ljudska prava pritvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Kula o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „U sigurnosnom je smislu postignuto poboljšanje postavljanjem nove ograde između KPZ-a Istočno Sarajevo i tržnog centra „Tempo“. Prostor je pod nadzorom naoružane policije.“

2. Neposrednom kontrolom konstatirano je sljedeće:

Oko kruga za šetnju pritvorenika postavljena je nova ograda s panoima koji onemogućavaju pogled na tržni centar „Tempo“. Prostor je pokriven videonadzornim kamerama te je pod nadzorom naoružane zatvorske straže.

Preporuka ispunjena.

Na temelju svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Kula, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Sukladno članku 40. i članku 41. Pravilnika o odjeći i obući, ishrani, disciplinkom postupku, uvjetima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usmaljenja pritvorenika i zatvorenika u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, broj 20/05), potrebno je poboljšati uvjete boravka u samicama. U vezi s tim, prozori u samicama trebaju biti dovoljno veliki da omoguće pritvoreniku ili zatvoreniku čitanje pod prirodnim svjetlom u uobičajenim uvjetima te moraju imati odgovarjuće grijanje, odnosno moraju biti zagrijane u skladu s klimatskim uvjetima.
2. Vezano uz ishranu pritvorenika i zatvorenika, potrebno je:

- 2.1. Uzorke hrane od svakog obroka čuvati u posebnom hladnjaku 72 sata sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), a ne 24 sata kao što je to sadašnja praksa;
- 2.2. Uredno voditi knjigu o kontroli ishrane sukladno članku 40. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), kojim je propisano da je glavni dežurni u zavodu ili osoba koju odredi upravnik zavoda dužan probati svako jelo prije podjele i svoje mišljenje o kvaliteti jela upisati u knjigu ishrane. Naime, obavljenim pregledom utvrđeno je da se vodi knjiga o kontroli kvalitete hrane, ali u njoj nisu evidentirani svi obroci te neki od njih nisu potpisani;
- 2.3. Voditi knjigu kontrole kuhinje sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), kojim je propisano da je liječnik dužan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svaki dan, obići kuhinju i provjeriti higijenske uvjete, način pripreme hrane, kvalitetu namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji;
- 2.4. U tjednim jelovnicima navoditi, uz vrstu hrane, i kalorijsku vrijednost za svaki obrok sukladno članku 41. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
3. Ministarstvo pravde BiH treba usuglasiti sve pravilnike koji su u proteklome razdoblju doneseni na razini Bosne i Hercegovine a tiču se zatvorskog sustava. Naime, konkretno je utvrđena neusuglašenost odredaba Pravilnika o odjeći i obući, ishrani, disciplinkom postupku, uvjetima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usmaljenja pritvorenika i zatvorenika u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 20/05) s Pravilnikom o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09). Tako je člankom 41. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09) propisano da će se zatvorenicima i pritvorenicima svakodnevno služiti voće, dok je člankom 22. stavak 3. Pravilnika o odjeći i obući, ishrani, disciplinkom postupku, uvjetima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usamljenja pritvorenika i zatvorenika u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 20/05) propisano da će se voće služiti najmanje jedanput tjedno, a ne svakodnevno.

Nakon kontrolnog pregleda, obilaska prostorija i obavljenih razgovora u Kazneno-popravnom zavodu Istočno Sarajevo "Kula" utvrđeno je da je većina predloženih preporuka ispunjena, uz iznimku preporuke broj 3 koja se odnosi na poboljšanje uvjeta boravka u samicama. Što se tiče nečovječnog postupanja i nepoštivanja ljudskih prava zatvorenika i pritvorenika, nisu uočene nepravilnosti.

3. Nenajavljeni posjet KPZ-u Banja Luka 24. 7. 2013. godine

Postupajući povodom pisane pritužbe osuđenika M. B.-a, koji se nalazi na izdržavanju zatvorske kazne u KPZ-u Tunjice, Banja Luka, na temelju presude Suda BiH broj: S1 2 K 012064 Kv1 od 22. 1. 2013., Neovisno povjerenstvo je dana 24. 7. 2013. obavilo nenajavljeni *ad hoc* posjet KPZ-u Banja Luka.

U svojoj pritužbi, koja je u nadležnoj službi Parlamentarne skupštine BiH zaprimljena dana 16. 7. 2013. i protokolirana pod brojem: 05/6-50-13-182-33/13, podnositelj pritužbe naveo je jedan broj, navodnih, događaja za koje cijeni da su bitno utjecali na kršenje njegovih prava koje ima kao osoba na izdržavanju zatvorske kazne na temelju ZIKS-a BiH i drugih propisa kojima se uređuje područje izvršenja kaznenih sankcija. U pritužbi osuđenik M. B. za razloge kršenja njegovih ljudskih prava navodi, navodno:

- propuštanje ravnatelja KPZ-a da pravovremeno uputi obavezan prijedlog za uvjetni otpust u skladu s člankom 175. stavak (1) ZIKS-a BiH;
- nekorektno i opstruktivno ponašanje dijela zavodskog osoblja, a osobito službenika tretmana koji su eskalirali u obliku neprimjerenog vokabulara odgajatelja;
- nemogućnost da se upozna sa sadržajem izvješća i mišljenja koje nadležnim tijelima šalje Služba tretmana odnosno zavodska uprava povodom njegovih zahtjeva za uvjetni otpust;
- inertno ponašanje zavodskog osoblja koje neće objasniti razloge odbijanja zahtjeva za uvjetni otpust, kao i propuštanje da ga upute u daljnje procedure kojima bi ostvario pravo na uvjetni otpust.

Prilikom posjeta KPZ-u Tunjice, Banja Luka, obavljani su razgovori s ravnateljem KPZ-a Radenkom Vujasinom, zamjenicom voditelja Službe tretmana Milenom Dojder-Trbojević, vaspitačem Duškom Kokoruš, osuđenikom M. B., te je ostvaren detaljan uvid u dosje osuđenika.

Uvidom u osobni dosje osuđenika konstatirano je sljedeće:

- M. B., s osobnim podacima kao u prvom pasusu, vodi se u matičnoj evidenciji pod brojem 237/2012.
- Na izdržavanju kazne je od 17. 9. 2012., prema presudi Suda BiH broj: S1 2 K 007349 11 Ko od 13. 10. 2011., zbog kaznenog djela - neovlašteni promet opojnim drogama iz članka 195. stavak (1) Kaznenog zakona BiH, za što mu je izrečena zatvorska kazna u trajanju od jedne godine i šest mjeseci.

- Presudom Suda BiH broj: S1 2 K 012064 od 22. 1. 2013. objedinjenje su presude Suda BiH broj: S1 2 K 007349 11 Ko i Okružnog suda Banja Luka broj: K-22/05, te mu je izrečena jedinstvena kazna od dvije godine i sedam mjeseci zatvora.
- Osuđenik je višestruki povratnik koji je ranije više puta pravomoćno osuđen od Okružnog suda Banja Luka, te je aktualnu zatvorsku kaznu u trajanju od šest mjeseci izrekao Osnovni sud u Kotor Varoši, a zamijenjena je novčanom kaznom u iznosu od 18.000 KM.
- Predsjedništvo BiH je svojom odlukom broj: 01-50-1-1133-24/13 od 3. 4. 2013. odbilo molbu M. B. za pomilovanjem.
- Povjerenstvo za uvjetni otpust BiH je rješenjem broj: 13.4.07-17-820/13 od 30. 5. 2013. odbilo prijedlog ravnatelja KPZ-a Banja Luka za uvjetni otpust M. B.
- Pritužba M. B. napisana je 8. 7. 2013., a Neovisnom povjerenstvu upućena je već 11. 7. 2013. godine.
- Zavodska uprava redovio je dostavljala sva pismena kojima se M. B. obraćao nadležnim tijelima.
- Služba tretmana davala je korektna mišljenja o tijeku i stupnju preodgoja i resocijalizacije M. B., te nije bilo stavova subjektivne naravi koji bi eventualno išli na štetu osuđenika.
- Nije se moglo nepobitno utvrditi da su osuđeniku M. B. uručivana sva pismena koja je dobivao od nadležnih tijela kojima se obraćao, iako je raspoloživa dokumentacija u osobnom dosjeu uredno uložena, sortirana i markirana rednim brojevima.

Nakon obavljanja razgovora sa zavodskom upravom, jednim brojem zavodskog osoblja i osuđenikom M. B., te nakon detaljne analize raspoložive dokumentacije utvrđeno je sljedeće:

- Osuđenik M. B. je na temelju pravomoćne presude Suda BiH, broj: S1 2 K 007349 11 Ko od 13. 10. 2011., na izdržavanju zatvorske kazne u KPZ-u Tunjice, Banja Luka, od 17. 9. 2012. godine.
- Osuđeniku M. B. je Sud BiH presudom broj: S1 2 K 012064 od 22. 1. 2013. objedinio presude Suda BiH broj: S1 2 K 007349 11 Ko i Okružnog suda Banja Luka broj: K-22/05 od 28. 7. 2005., te mu je izrečena jedinstvena kazna od dvije godine i sedam mjeseci zatvora.
- U vrijeme izricanja presude Suda BiH kojom su objedinjenje kazne za osuđenika M. B., osuđenik je već bio izdržao zatvorsku kaznu koju mu je izrekao Okružni sud Banja Luka broj: K-22/05 od 28. 7. 2005., te je dana 20. 12. 2007. otpušten iz KPZ-a Istočno Sarajevo.

- Pod pretpostavkom da je osuđenik M. B. cijenio kako je već izdržao jedan dio objedinjenih kazni, te da mu je stvarno preostala samo kazna u trajanju od jedne godine i šest mjeseci zatvora, koju je izrekao Sud BiH svojom presudom broj: S1 2 K 007349 11 Ko od 13. 10. 2011. za kazneno djelo - neovlašteni promet opojnim drogama iz članka 195. stavak (1) Kaznenog zakona BiH, ravnatelj KPZ-a Banja Luka bio je dužan uputiti obvezni prijedlog za uvjetni otpust najkasnije 17. 8. 2013. u skladu s člankom 175. stavak (1) ZIKS-a BiH.
- Ako je osuđenik M. B. cijenio da je u sklopu objedinjenih kazni izdržao zatvorsku kaznu dosuđenu od Okružnog suda Banja Luka i dio kazne prema presudi Suda BiH, ravnatelj KPZ-a Banja Luka trebao je uputiti obvezni prijedlog za uvjetni otpust najkasnije 20. 7. 2013. godine.

U radu povodom pritužbi osuđenika M. B. te bez namjere upuštanja u komentiranje odluka Suda BiH, uočeno je da je M. B., vjerojatno, vrlo svjesno i namjerno doveo Sud BiH u stvarnu zabludu u pogledu mogućnosti objedinjavanja kazni, budući da je dio kazne koji je objedinjen (jedna godina i dva mjeseca izrečena presudom broj: K-22/05 od 28. 7. 2005.) već bio izdržao zaključno s danom 20. 12. 2007. godine.

Sagledavajući sve okolnosti, činjenice i dokaze u radu povodom pritužbe osuđenika M. B., cijeneći svaki dokaz pojedinačno te sve dokaze u uzajamnoj i logičnoj vezi, Neovisno povjerenstvo donijelo je

Z A K L J U Č A K

1. Pritužba osuđenika M. B.-a u vezi s navodnim nepropisnim i nepravovremenim postupanjem ravnatelja KPZ-a Banja Luka vezano uz obvezni prijedlog za njegov uvjetni otpust u skladu s člankom 175. stavkom (1) ZIKS-a BiH nije OSNOVANA.
2. Utvrđeno je da je ravnatelj KPZ-a Banja Luka, aktom broj: 04-247-2537 od 23. 4. 2013., u čijem je prilogu Predlog za uvjetni otpust broj: 04-247-237/2012 od 23. 4. 2013., pravovremeno (čak i prije nego je bio obvezan) uputio zahtjev za uvjetni otpust osuđenika M. B.-a po osnovi članka 175. stavka (1) ZIKS-a BiH.
3. Zahtjev za uvjetni otpust sadržavao je sve potrebne elemente u smislu članka 175. stavka (2) ZIKS-a BiH.
4. Nije se pouzdano moglo utvrditi da su osuđeniku M. B.-u dostavljana pojedina pismena, izvješća o vladanju i ponašanju, jer nema pisanog traga u osobnom dosjeu. Međutim, na osnovi izjava samoga M. B.-a, kao i zavodskog osoblja, može se zaključiti da je imenovani redovito usmeno upoznavan sa sadržajem tih pismena, te da su mu ona predočena u cilju ostvarivanja uvida u njihov sadržaj.

Na temelju navedenoga Neovisno povjerenstvo cijeni da, po pitanju navoda iz pritužbe, nije bilo povrede prava osuđenika utvrđenih ZIKS-om BiH i drugim propisima donesenim na temelju toga zakona.

Kako se pouzdano nije moglo utvrditi da su podnositelju pritužbe redovito uručivana pismena po osnovi korespondencije s nadležnim tijelima, Neovisno povjerenstvo daje

P R E P O R U K U

Uprava KPZ-a Banja Luka treba uspostaviti učinkovite procedure i mehanizme na temelju kojih će se, nedvojbeno i izvan svake razumne i opravdane sumnje, moći utvrditi i potvrditi da su osuđenim i pritvorenim osobama uručena (dostavljena) sva pismena, odnosno da su upoznati sa svim pismenima koja se odnose na njihova prava u skladu s važećim propisima, bez obzira na to jesu li internog ili eksternog karaktera.

4. Posjet KPZ-u Busovača 9. 9. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazneno-popravnom zavodu Busovača obavljen je 9. 9. 2013. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s: ravnateljem Markom Krištom, nadzornikom straže Šimunom Badrovom, odgajateljima Semirom Mekićem i Brunom Ivankovićem, liječnikom opće prakse Milanom Vujičićem, medicinskim tehničarem Milanom Arapovićem i glavnim kuharom Goranom Šikićem.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 7. 12. 2011. godine i 2. obavljanje razgovora s pritvorenicima s ciljem utvrđivanja njihovih konkretnih pritužbi.

I. Pregledom KPZ-a Busovača obuhvaćeno je sljedeće:

1. kontrola Izvješća o realizaciji preporuka koje je Zavod u pisanom obliku dostavio Neovisnom povjerenstvu dana 12. 12. 2012. godine;
2. neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i dodatno zdravstveno osoblje. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti 24 sata dnevno, što uključuje i dostupnost psihijatra, s obzirom na brojno stanje zatvorenika i pritvorenika. S tim ciljem potreban je dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde, radi osiguranja potrebnih novčanih sredstava za zapošljavanje navedenih osoba.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Busovača o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: “Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava“.

2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

- KPZ Busovača poluotvorenog tipa zaključio je dana 31. 12. 2012. Ugovor o djelu s dr. Milanom Vujičićem, kojim su obuhvaćeni liječnički pregledi osuđenika i pritvorenika, utvrđivanje zdravstvenog stanja po prijemu, određivanje odgovarajuće terapije, praćenje zdravstvenog stanja osuđenika i pritvorenika i, po potrebi, davanje prijedloga za upućivanje u drugu zdravstvenu ustanovu. Ova zdravstvena zaštita obavlja se jednom tjedno, a po potrebi i češće, shodno Ugovoru broj: 01-14-1174/12 od 31. 12. 2012. godine.

Također je zaključen ugovor i sa stomatologom te je osposobljena stomatološka ordinacija, a angažman ovoga specijalista svodi se na dolazak jednom tjedno.

Na osnovi neposrednog razgovora s upravnikom i liječnikom, kao i medicinskim tehničarem, može se konstatirati da je ova preporuka samo djelomično realizirana zbog nedostatka financijskih sredstava za stalno zapošljavanje. Naime, Federalno ministarstvo pravde nije osiguralo potrebna novčana sredstva za zapošljavanje navedenih osoba iz preporuke - psihijatra, liječnika i medicinskog tehničara - u stalni radni odnos kako bi se osiguralo odgovarajuće liječenje i izbjegli dodatni troškovi vezani za stalni angažman Doma zdravlja Busovača u pogledu zdravstvenih intervencija koje su potrebne zatvorenicima. I dalje ostaje problem nepokrivenosti zdravstvenom službom poslije 15 sati, jer je zaposlen samo jedan medicinski tehničar.

Kako u Zavodu od 2011. godine nema psihijatra, ostaje stalni problem netretiranja psihološkog profila osuđenika, što je veoma bitno za određivanje tretmana i ukupno postupanje s osuđenima.

Uvidom u dokumentaciju konstatirano je da je upravnik KPZ-a Busovača nakon dobivanja preporuka Neovisnog povjerenstva tražio dodatna sredstva od Federalnog ministarstva pravde, ali ona nisu odobrena zbog restrikcija u proračunu Federacije BiH. Također smo upoznati da je Vlada Federacije BiH dala suglasnost za novi Pravilnik o unutarnjoj organizaciji KPZ-a Busovača, kojim je predviđeno zapošljavanje navedenih osoba, te da u idućem razdoblju očekuju sredstva za ispunjavanje ove obveze.

Ostaje obveza Federalnog ministarstva pravde da, shodno iskazanim potrebama Zavoda, osigura potrebna novčana sredstva za djelotvornije funkcioniranje zdravstvene zaštite osuđenika i pritvorenika u KPZ-u Busovača.

PREPORUKA 2.

Potrebno je što prije staviti u funkciju novi Paviljon III., kako bi se povećao kapacitet KPZ-a Busovača, čime se rješava problem prekomjernosti, kao i problem vraćanja osuđenika koji se upućuju u ovaj zavod. S tim ciljem Federalno ministarstvo pravde treba uložiti dodatne napore za zapošljavanje zavodskog osoblja koje je potrebno za normalno funkcioniranje novog paviljona, kao i Zavoda u cjelini, a posebice hitno primiti najmanje jednog odgajatelja.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću KPZ-a Busovača o realizaciji preporuke odgovoreno je sljedeće: „Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava. Nije odobreno novo zapošljavanje potrebnog zatvorskog osoblja - najmanje 15 stražara i jednog odgajatelja - te odgovarajuća sredstva za materijalne troškove“.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

Novi Paviljon III., iako je potpuno opremljen još prije dvije godine a koji ima na raspolaganju 50 mjesta, nije stavljen u funkciju i zatvoren je, jer Federalno ministarstvo pravde nije osiguralo zapošljavanje potrebnog broja zavodskog osoblja, tj. 15 stražara i jednog odgajatelja.

Uvidom u dokumentaciju Zavoda konstatirano je da je upravnik KPZ-a Busovača u 2012. godini tražio od Federalnog ministarstva pravde novčana sredstva za zapošljavanje zavodskog osoblja, ali iz razloga navedenih kao i u prethodnoj preporuci nije odobreno traženo zapošljavanje. Uvidom na licu mjesta članovi Neovisnog povjerenstva ponovno su se uvjerali da je Paviljon III. izgrađen prema zatvorskim standardima i da ispunjava sve uvjete za smještaj osuđenika. U razgovoru sa zavodskim osobljem potvrđena je konstatacija da je, u vrijeme kada govorimo kako je veliki broj osuđenika na slobodi zbog nedostatka smještaja u zavodima, poražavajuće to što ovaj novoizgrađeni i opremljeni paviljon nije stavljen u funkciju.

<p>Ostaje obveza Federalnog ministarstva pravde da u KPZ-u Busovača prioriteto odobri zapošljavanje zavodskog osoblja ili se sugerira preraspodjela zavodskog osoblja, a sve s ciljem korištenja Paviljona III.</p>

PREPORUKA 3.

Također treba intenzivirati radove na izgradnji prijamnog odjela, koje je nužno prilikom primanja novih zatvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava“.

2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

Završeno je oko 80% radova na izgradnji prijamnog odjela. Izgrađene su dvije velike prostorije površine oko 100 m². Treba završiti još oko 20% radova kako bi objekt bio potpuno stavljen u funkciju.

Prema izjavi upravnika, problem u vezi sa završetkom radova jesu nedostajuća novčana sredstva.

U ovome Zavodu zbog neizvršenja ove preporuke i dalje nije riješen problem nedostatka prijamnog odjela, koji je za organizaciju Zavoda veoma važan u smislu ispunjenja zakonskih obveza Zavoda prilikom primanja osuđenika i pritvorenika, tj. ovaj odjel upravo služi za pripremu osuđenika za izdržavanje kazne (razdoblje promatranja i određivanja tretmana). Samim time se ne poštuje ovaj dio obveze Zavoda prema osuđenima, jer se oni odmah smještaju u prostorije s osobama koje su već na izdržavanju kazne.

Ostaje preporuka da što prije treba osigurati potrebna financijska sredstva za završetak radova na prijamnom odjelu i njegovo stavljanje u funkciju.

PREPORUKA 4.

Potrebno je i formirati radnu jedinicu unutar KPZ-a Busovača u kojoj bi zatvorenici bili radno angažirani, s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda u pogledu radnog angažiranja zatvorenika, što je bitan činitelj za njihov preodgoj i resocijalizaciju. Preporuča se i proširenje Zavoda na susjedne objekte bivše vojarnе koji sada propadaju, a koji se mogu preurediti za radni angažman zatvorenika (bravarske i druge radionice, poljoprivredni objekti – uzgoj peradi i sl.).

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Nije realizirano zbog nedostatka novčanih sredstava i potrebnih kadrova“.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

Uvidom u zavodsku dokumentaciju, tj. Pravilnik o unutarnjoj organizaciji KPZ-a Busovača, konstatirano je da je novim Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji KPZ-a predviđeno organiziranje Gospodarske jedinice kao zasebne organizacijske jedinice pod nazivom Gospodarska jedinica „Sajtovići“. Iz ovoga akta također je vidljiva raznovrsnost djelatnosti navedene gospodarske jedinice, što će omogućiti i veći radni angažman osuđenika, a to je vaoma važan činitelj u preodgoju.

Prema informaciji upravnika, vojarna Busovača s oko 80 duluma zemlje, prema odluci Vlade Federacije BiH, stavljen je na raspolaganje KPZ-u Busovača. To će omogućiti i obavljanje određenih djelatnosti u Gospodarskoj jedinici. Trenutačno Zavod koristi samo 8 duluma, a istodobno iznajmljuje 6 duluma za radni angažman na poljoprivrednim radovima za oko 25 osuđenika.

Prema izjavi upravnika, nabavljen je i jedan plastenik, također za radni angažman osuđenika, u što su se uvjerali i članovi Neovisnog povjerenstva na licu mjesta.

Ostaje obveza uspostave Gospodarske jedinice kako je predviđeno Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji i preuzimanja navedenog zemljišta, a sve u cilju učinkovitijeg radnog angažmana osuđenika.

PREPORUKA 5.

Potrebno je poboljšati i kvalitetu slobodnog vremena zatvorenika, te u vezi s tim organizirati različite sekcije, edukacije, priredbe i slično, što je također bitan činitelj za njihov preodgoj i resocijalizaciju.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Ova preporuka je djelomično realizirana. Osnovane su informatička i sportske sekcije, a otvorene su teretana i knjižnica“.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

Uvidom na licu mjesta i obilaskom prostorija u kojima su teretana, informatička sekcija i knjižnica konstatirano je da je preporuka u najvećem dijelu realizirana, jer, prema obavljenom razgovoru s osuđenima, uočeno je da oni koriste ovaj prostor za svoje aktivnosti.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 6.

Također je potrebno, u skladu s mogućnostima, produljiti vrijeme boravka pritvorenika na otvorenome, odnosno omogućiti im boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Ovo je uglavnom omogućeno, osim u slučajevima kada je pritvor prenapučen“.
2. Neposrednim razgovorom s osuđenima i pritvorenicima konstatirano je sljedeće:

Osuđenima i pritvorenicima omogućen je boravak dva sata na otvorenome, i to prijepodne jedan a poslijepodne drugi sat, te zavodsko osoblje uglavnom poštuje pravo boravka na otvorenome.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 7.

Potrebno je, u suradnji s psihijatrom certificiranim za bolesti ovisnosti, izraditi plan liječenja i resocijalizacije zatvorenika i pritvorenika ovisnika, prema kojemu će postupati zavodsko osoblje. Navedenim planom treba na stručan način učiniti dostupnim metadon kao lijek zatvorenicima i pritvorenicima u Zavodu, kako bi se izbjegle moguće zlouporabe.

REALIZACIJA PREPORUKE

1. U Izvješću o realizaciji preporuka odgovoreno je sljedeće: „Trenutačno smo u pregovorima s Kantonalnim zavodom za borbu protiv ovisnosti Zenica na rješavanju ove problematike“.
2. Neposrednom kontrolom preporuka konstatirano je sljedeće:

Uvidom u zavodsku dokumentaciju konstatira se da je zaključen izravni sporazum o tretmanu ovisnika između KPZ-a Busovača i JZU-a Zavod za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona Zenica u cilju pružanja tretmana osuđenima ovisnicima koji su na izdržavanju kazne u KPZ-u Busovača.

Usluge koje se pružaju su: pregledi, nadzor i propisivanje odgovarajuće supstidijarne terapije ovisnicima, jednomjesečni kontrolni pregledi i testiranje ovisnika te pružanje usluge edukacije medicinskog osoblja u KPZ-u. Prema tome sporazumu, medicinsko osoblje KPZ-a Busovača dijeli propisanu terapiju (Sporazum broj: C1-14-6312/12 od 22. 10. 2012.).

U Zavodu je trenutačno šest osuđenika koji su izrazili želju za liječenjem supstidijarnom terapijom metadonom, pod nadzorom liječnika JZU-a Zenica. Metadon se čuva u čeličnoj kasi u medicinskom odjelu, u tekućem je obliku, što smanjuje mogućnost zlouporabe, dok osuđenici svakodnevno uzimaju terapiju u prisutnosti medicinskog tehničara. Neovisno povjerenstvo u potpunosti je zadovoljno primjenom preporuke broj 7.

Preporuka realizirana.

II. Obavljanje razgovora sa zatvorenicima

Cilj razgovora sa zatvorenicima bio je metodom slučajnog odabira zatvorenika provjeriti navode u medijima koji se odnose na kvalitetu hrane i plaćanje za angažman po osnovi rada u ovom kazneno-popravnim zavodu nakon pisanja jednog pritvorenika (S. R.).

Razgovor je obavljen s trojicom zatvorenika.

Na pitanje kakva je kvaliteta hrane u KPZ-u Busovača svi ispitanici odgovorili su da je kvaliteta hrane na zadovoljavajućoj razini i nijedan od njih nije imao primjebu.

Na pitanje jesu li plaćeni za angažman po osnovi rada svi su odgovorili potvrdno, te naveli koliko iznosi naknada.

Uvidom u Pravilnik o naknadama konstatirano je da se angažman plaća u skladu s tim pravilnikom.

Nije obavljen razgovor sa S. R., jer je on u vrijeme posjeta Neovisnog povjerenstva koristio izvanzavodske pogodnosti.

S istim ciljem provjere navoda iz medija, obavljen je pregled kuhinje. Uvidom u stanje u kuhinji članovi Neovisnog povjerenstva su zaključili sljedeće: čistoća u kuhinji je na zavidnoj razini, kuhari su čisti i uredni, jelovnik je određen tjedan dana unaprijed, prilično je raznovrstan, u meni je uvršteno voće i potpisao ga je upravnik. Međutim, konstatirana je nepravilnost u pogledu toga što se uzorci hrane od prethodnog obroka ne čuvaju u hladnjaku, što je propisano Pravilnikom o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera, odnosno nismo zatekli nikakve uzorke hrane u hladnjaku odložene u bilo kojem obliku na čuvanje.

Na osnovi navedenog, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Busovača, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti s ciljem angažiranja dodatnih zaposlenika, što je predviđeno Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji KPZ-a Busovača, čime će se stvoriti uvjeti za osiguranje tretmana preodgoja, resocijalizacije i odgovarajuće zdravstvene zaštite zatvorenika, te stavljanja u funkciju praznog i opremljenog prostora Paviljona III.
2. U skladu s člankom 40. stavak (5) Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u KPZ-u Busovača treba čuvati u hladnjaku 72 sata, što do sada nije bila praksa.

Nakon što je obavilo kontrolni pregled, obilazak prostorija i razgovore u Kazneno-popravnog zavodu Busovača, Neovisno povjerenstvo zaključilo je da je većina predloženih preporuka ispunjena te da je po toj osnovi došlo do poboljšanja uvjeta za boravak u zavodu, a time i većeg stupnja poštivanja ljudskih prava. Ostaje obveza realizacije neispunjenih i novih preporuka.

5. Posjet KPZ-u Orašje 10. 10. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazneno-popravnog zavodu Orašje obavljen je 10. 10. 2013. godine. Za vrijeme posjeta razgovarano je s: ravnateljem Ivom Ivkićem, nadzornikom straže Željkom Župarićem, kuharom Pavom Janjićem, medicinskom tehničarkom Slavicom Krištić, kao i pritvorenicima i zatvorenicima kojima je mjeru pritvora odnosno kaznu izrekao Sud BiH.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 9. 11. 2012. godine i 2. utvrđivanje uvjeta boravka i poštivanja ljudskih prava zatvorenika i pritvorenika.

I. Realizacija preporuka

Pregledom u Zavodu obuhvaćeno je:

1. neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je zaposliti dodatno zavodsko osoblje kako bi se proširili kapaciteti KPZ-a Orašje i učinkovitije provodio tretman resocijalizacije. U tom cilju nužno je zaposliti dodatne službenike zatvorske straže te psihologa, odgajatelja, socijalnog djelatnika i zdravstvene djelatnike.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još uvijek nije zaposlio dodatne službenike, ali je sa svoje strane poduzeo određene aktivnosti radi ispunjenja ove preporuke. Tako je u ožujku 2012. godine donesen Pravilnik o unutarnjoj organizaciji, kojim je predviđeno ukupno 96 zaposlenika, te je 12. 9. 2013. Federalnom ministarstvu pravde upućen zahtjev za angažiranje dva volontera na radnom mjestu odgajatelja.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Orašje poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 2.

Zavod treba uspostaviti prijamni odjel, u skladu s člankom 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13), u kojemu će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, a što je nužni uvjet za postupak njihove resocijalizacije.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod je uspostavio Prijamno-otpusni odjel.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 3.1.

Potrebno je sklopiti ugovor između Zatvora i centra za detoksikaciju u Tuzli radi učinkovitijeg tretmana bolesnika ovisnika o narkoticima.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod nije sklopio ugovor s centrom za detoksikaciju, ali, prema izjavi zavodskog osoblja, centar za detoksikaciju obavlja redovita testiranja te će u budućnosti angažirati pojedine zatvorenike za tzv. vršanjačku edukaciju.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 3.2.

Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, u skladu s člankom 73. stavak 1. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu. Također treba organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti 24 sata dnevno i u tu svrhu zaposliti dodatne medicinske djelatnike koji bi radili i treću smjenu.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije stalno radno angažirao dodatno medicinsko osoblje, ali je na osnovi ugovora o djelu angažiran još jedan dodatni liječnik.

Novim Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji predviđen je stalni radni angažman liječnika opće prakse i neuropsihijatra te četiri medicinska tehničara.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Orašje poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 4.1.

Pritvorenicima omogućiti kupanje najmanje jednom dnevno, u skladu s člankom 25. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

Pritvorenicima je omogućeno kupanje četiri puta tjedno u ljetnim mjesecima, a tri puta tjedno u zimskim mjesecima. Zavodska uprava ističe kako se dosad nijedan pritvorenik nije žalio na ovakav raspored kupanja te da je glavni problem nesuklađenost državnih i entitetskih pravilnika i zakona.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 4.2.

U skladu s člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 55/09), liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik Zavoda jednom tjedno treba kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi posebnu evidenciju.

REALIZACIJA PREPORUKE

Kontrolira se higijena u sobama i vodi se posebna evidencija o obavljenoj kontroli. Uvidom u knjigu kontrole higijene u sobama utvrđeno je da se ona ne vodi uredno.

Preporuka djelomično realizirana, jer je uspostavljena evidencija, ali se neuredno vodi.

PREPORUKA 5.2.

U skladu s člankom 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u Zavodu čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa.

REALIZACIJA PREPORUKE

Uzorci hrane od svakog obroka čuvaju se u hladnjaku 72 sata.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 5.2.

U skladu s člankom 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obavezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svakoga dana, obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kvalitetu namirnica i kalorijsku vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.

REALIZACIJA PREPORUKE

Obavlja se kontrola kuhinje i vodi se posebna evidencija o obavljenoj kontroli. Uvidom u knjigu kontrole kuhinje utvrđeno je da se ona ne vodi uredno.

Preporuka djelomično realizirana, jer je uspostavljena evidencija, ali se neuredno vodi.

PREPORUKA 6.

Za radno angažiranje zatvorenika potrebno je poboljšati mogućnosti KPZ-a Orašje. U tom cilju, treba uspostaviti dodatne radne jedinice, a prije svega u sklopu Zavoda registrirati Gospodarsku jedinicu kako bi se osigurao rad zatvorenica, a time i bolji uvjeti za preodgoj i resocijalizaciju.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod je radno angažirao 18 zatvorenika. Još nije registrirana Gospodarska jedinica, ali je to predviđeno Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Orašje poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 7.

Svim zatvorenima treba osigurati boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno, pa i zatvorenima pod pojačanim tretmanom koji prema sadašnjoj praksi imaju pravo na šetnju u trajanju od sat vremena dnevno. Naime, to pravo, na temelju članka 84. stavak 1. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13), pripada svakom zatvoreniku, pa čak i onome koji je upućen u samicu (članak 104. stavak 1. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH).

REALIZACIJA PREPORUKE

Svi zatvorenici imaju pravo na šetnju u trajanju od dva puta po jedan i pol sat dnevno, a pritvorenici u trajanju od dva puta po jedan sat dnevno.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 8.

Potrebno je urediti i proširiti kapacitet prostorija za posjete zatvorenima, što će zatvorenima omogućiti da provode kvalitetnije vrijeme s članovima svoje obitelji, a naročito s djecom.

REALIZACIJA PREPORUKE

Kapacitet prostorija za posjete je nepromijenjen, ali je Uprava KPZ-a Orašje omogućila korištenje i dvije priručne prostorije u slučaju potrebe

Preporuka djelomično realizirana.

PREPORUKA 9.

Zatvorenima koji redovito ne primaju posjete, odnosno ne primaju ih svakog mjeseca, treba omogućiti dulje posjete od 30 minuta. Naime, člankom 56. stavak 3. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09) nije ograničeno

trajanje pojedinačnih posjeta nego je samo propisao da zatvorenici imaju pravo na posjet u trajanju od ne manje od četiri sata mjesečno.

REALIZACIJA PREPORUKE

Uprava KPZ-a Orašje omogućava posjete i u duljem trajanju.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 10.

Zavod treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledavanja snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod je dana 1. 2. 2013. donio Naputak o korištenju videonadzora, kojim su za kontrolu sustava videonadzora i retroaktivno pregledavanje snimki zadužene dvije osobe - nadzornik Službe osiguranja i viši referent.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 10.1.

Do donošenja pravilnika potrebno je fizički osigurati server sustavom suklučarstva ili pečačenjem, kako bi se onemogućile njegove zlouporabe na štetu zatvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Dva od pet servera su pod ključem a, prema izjavi zavodske uprave, za fizičko osiguranje potrebna su dodatna financijska sredstva.

Preporuka djelomično realizirana.

Na osnovi svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Orašje, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti u cilju angažiranja dodatnih zaposlenika predviđenih Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji KPZ-a Orašje od ožujka 2012. godine, čime će se stvoriti uvjeti za osiguranje tretmana preodgoja, resocijalizacije i odgovarajuće zdravstvene zaštite zatvorenika.

2. Potrebno je uredno voditi sve propisane evidencije, pa tako i knjigu kontrole higijene u sobama, u skladu s člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), i knjigu kontrole kuhinje, u skladu člankom 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 55/09).
3. Potrebno je uredno voditi i sve zdravstvene kartone u koje će se upisati svi obavljeni pregledi. Naime, konstatirano je da u zdravstvenom kartonu pritvorenika koji je odbijao uzimati hranu nisu unesene svakodnevne kontrole liječnika, u skladu s člankom 46. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
4. Svim pritvorenicima i zatvorenicima treba svakoga dana osigurati dovoljnu količinu tople vode za održavanje osobne higijene, u skladu s člankom 24. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09). Naime, konstatirano je da u Prijamno-otpusnom odjelu često nedostaje tople vode pa u vezi s tim treba povećati kapacitet bojlera.
5. Potrebno je zabraniti službenicima zatvorske straže da u KPZ-u Orašje među zatvorenicima nose gumene palice, jer je to u suprotnosti s člankom 40. stavak 1. Pravilnika o načinu obavljanja službe osiguranja, naoružanju i opremi i uporabi vatrenog oružja i drugih sredstava prisile u zavodima za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 34/05).

Nakon što je obavilo kontrolni pregled, obilazak prostorija i razgovore u Kazneno-popravnim zavodu Orašje, Neovisno povjerenstvo zaključuje da je većina predloženih preporuka ispunjena. Ostaje obveza realizacije neispunjenih i novih preporuka.

6. Posjet KPZ-u Bijeljina 11. 10. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazneno-popravnim zavodu Bijeljina obavljen je 11. 10. 2013. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s: pomoćnikom ravnatelja za tretman Miroslavom Marićem, pomoćnikom ravnatelja za osiguranje Daliborom Vujnovićem i pomoćnikom ravnatelja za zdravstvo Stankom Blagojevićem.

Cilj posjeta bio je kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 31. 1. 2013. godine.

I. Realizacija preporuka

Pregledom u Zavodu obuhvaćeno je:

1. Neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je zaposliti dodatnog medicinskog tehničara kako bi se osigurala kvalitetnija medicinska zaštita zatvorenika i pritvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije zaposlio dodatnog medicinskog tehničara, ali je ravnatelj uputio zahtjev Ministarstvu pravde Republike Srpske za odobrenje zapošljavanja dodatnog medicinskog tehničara. Zavod, prema potrebi, privremeno zapošljava dodatne medicinske tehničare tako da su dana 23. 9. 2013. po ugovoru o djelu zaposlena dva medicinska tehničara koja su zamjenjivala medicinskog tehničara Zavoda u vrijeme dok je bio na godišnjem odmoru.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Bijeljina poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 2.1.

Ubrzati aktivnosti na izgradnji novog zavoda, koji će imati bolje uvjete za smještaj zatvorenika i pritvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Za izgradnju novog KPZ-a Bijeljina osigurane su sve građevinske dozvole koje su dostavljene Ministarstvu pravde Republike Srpske radi provođenja međunarodnih tendera.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Bijeljina poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 2.2.

Pritvorenicima omogućiti da u svako doba imaju nesmetani pristup sanitarnom čvoru i vodi za piće, u skladu s člankom 28. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09). U tom smislu, u svakoj sobi Pritvorskog odjela treba uvesti sanitarne čvorove i tekuću vodu.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod nije ništa poduzeo glede navedene preporuke, jer se očekuje završetak izgradnje novog zavoda.

Preporuka nije ispunjena.

PREPORUKA 2.3.

U sobama Pritvorskog odjela uspostaviti sustav alarma koji će omogućiti pritvorenici da odmah kontaktiraju zavodske službenike, u skladu s člankom 18.2. točka c) Europskih zatvorskih pravila.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije uspostavio sustav alarma jer, prema njihovoj izjavi, za to nedostaju novčana sredstva.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.4.

Zavod treba provjeriti ispunjavaju li sobe u kojima su smješteni zatvorenici i pritvorenici standarde smještaja propisane člankom 66. stavak 2. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13). Ako se nakon provjera utvrdi da sobe ne ispunjavaju standarde smještaja, treba iznijeti pojedine krevete iz soba te na taj način povećati njihovu korisnu površinu.

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, zabilježena je prekobrojnost zatvorenika, jer ih je u trenutku posjeta bilo 78, dok je kapacitet Zavoda oko 55 zatvorenika.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.5.

Osigurati u svim sobama dovoljno prirodne svjetlost koja će omogućiti zatvoreniku i pritvoreniku čitanje pod prirodnim svjetlom u uobičajenim uvjetima, u skladu s člankom 27. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

Obojana su vrata i prozori te su s prozora skinuta zamračenja, tako da sobe imaju dovoljno prirodne svjetlosti.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 2.6.

U svim sobama postaviti dovoljan broj noćnih ormarića za svakog zatvorenika, u skladu s člankom 21. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje

kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije nabavio dodatni broj noćnih ormarića, jer, prema njihovoj izjavi, za to nedostaju novčana sredstva.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.7.

U sobama instalirati po jedan TV prijamnik, u skladu s člankom 36. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije instalirao TV prijarnike u sobama, jer, prema njihovoj izjavi, za to nedostaju novčana sredstva, a ta obveza nije ni propisana entitetskim zakonom i Pravilnikom o kućnom redu.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.8.

Osigurati zatvorenicima poseban prostor u kojemu će čuvati sezonsku odjeću te naročito obuću, s obzirom na to da njihovo držanje u sobama daje izgled neurednosti i smanjuje korisnu površinu soba.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije osigurao poseban prostor za sezonsku odjeću i obuću, jer, prema njihovoj izjavi, za to nedostaje prostor, a navedeni problem rješavaju tako što višak odjeće u vrijeme posjeta šalju kući.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Bijeljina poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 2.9.

Renovirati kupaonice i sanitarne čvorove.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod nije renovirao kupaonice i sanitarne čvorove, ali su od Ministarstva pravde RS-a tražili sredstva za te namjene.

Preporuka nije realizirana, ali je Uprava KPZ-a Bijeljina poduzela aktivnosti u cilju njenog ispunjenja.

PREPORUKA 2.10.

Iako je higijena u sobama zadovoljavajuća, ipak liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik jednom tjedno trebaju kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi evidenciju, u skladu s člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).

REALIZACIJA PREPORUKE

Liječnik sastavlja mjesečno izvješće o stanju osobne i opće higijene zatvorenika i pritvorenika.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 3.

Zavod treba uspostaviti prijamni odjel, u skladu s člankom 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13), u kojemu će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je potrebnii uvjet za postupak njihove resocijalizacije.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod još nije uspostavio prijamno odjel, jer, prema njihovoj izjavi, za to nedostaje prostor.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 4.

Potrebno je u osobnim dosjeima zatvorenika uredno voditi evidenciju o dokumentima koji se u njima nalaze, u skladu s Naputkom o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, svi dokumenti se upisuju u osobni dosje zatvorenika.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 5.

Svim pritvorenicima treba omogućiti boravak na otvorenome najmanje tri sata dnevno, u skladu s člankom 84. stavak 2. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13). Također je potrebno i poboljšati sadržaj kruga za šetnju pritvorenika kako bi se kvalitetnije očuvalo njihovo psihofizičko zdravlje.

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, svi pritvorenici borave na otvorenome namjanje dva sata dnevno te nije bilo pritužbi na to njihovo pravo. Zavod nema mogućnosti za bavljenje sportom niti za rad pritvorenika. U novom Pritvorskom odjelu predviđena su dva kruga za šetnju i jedan sportski teren.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 6.

Zavod treba organizirati osnivanje sekcija i poticati zatvorenike na uključivanje u njih kao dopunski oblik općeg i stručnog obrazovanja, u skladu s člankom 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13).

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, ova preporuka ne može se realizirati zbog nedostatka prostora. Dosad je bio realiziran projekt opismenjavanja zatvorenika, a u planu je i tečaj engleskoga jezika.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 7.1.

U skladu s člankom 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u Zavodu treba čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa.

REALIZACIJA PREPORUKE

Uzorci hrane i dalje se čuvaju 24 sata, jer je to, prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, obveza propisana entitetskim pravilnikom o kućnom redu, a u Zavodu nema pritvorenika i zatvorenika kojima je mjeru izrekao Sud BiH.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 7.2

U skladu s člankom 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obvezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svakoga dana, obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kvalitetu namirnica i kalorijsku vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.

REALIZACIJA PREPORUKE

Vodi se uredna evidencija o kontroli kuhinje i svaki se obrok kuša, a ukoliko nema medicinskog tehničara, to radi dežurni u Zavodu.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 8.

Potrebno je proširiti i urediti prostoriju za posjet zatvorenicima i pritvorenicima kako bi im se, u skladu s člankom 24.4. Europskih zatvorskih pravila, omogućilo održavanje i unapređenje obiteljskih odnosa na što normalniji način.

REALIZACIJA PREPORUKE

Nisu proširene prostorije za posjet, jer za to, prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, nedostaju financijska sredstva i prostor, ali je u prostoriji za posjete instaliran klima-uređaj.

Preporuka djelomično realizirana.

PREPORUKA 9.

Zavod treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledavanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi Uprave KPZ-a Bijeljina, uvid u videonadzor imaju: ravnatelj, pomoćnik ravnatelja za osiguranje i njegov zamjenik, ali o tome nemaju nikakav pravilnik niti naputak.

Preporuka nije realizirana.

Na temelju svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Bijeljina, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Ministarstvo pravde Republike Srpske treba poduzeti hitne mjere u cilju završetka izgradnje novog zavoda na lokalitetu Golo Brdo, s obzirom na veoma loše uvjete boravka zatvorenika i pritvorenika u postojećem zavodu. Najlošije uvjete boravka imaju pritvorenici, te je potrebno što hitnije osposobiti novi Pritvorski odjel, čiji su objekti već izgrađeni.
2. Potrebno je smanjiti broj zatvorenika, jer je zabilježena prekobrojnost, što naročito dolazi do izražaja s obzirom na veoma loše uvjete boravka.
3. Ponovno se naglašava potreba da Ministarstvo pravde BiH poduzme nužne mjere u cilju usuglašavanja državnih i entitetskih pravilnika i zakona.
4. Preporuča se Sudu BiH da ne upućuje osuđenike i pritvorenike u KPZ Bijeljina zbog veoma loših uvjeta boravka i nemogućnosti osiguranja primjene odredaba Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH i Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH.

Nakon kontrolnog pregleda, obilaska prostorija i obavljenih razgovora u Kazneno-popravnom zavodu Bijeljina, Neovisno povjerenstvo zaključuje da većina predloženih preporuka nije ispunjena te da su i dalje nezadovoljavajući uvjeti boravka zatvorenika i pritvorenika. Stoga je potrebno intezivirati izgradnju novog zavoda i što hitnije staviti u funkciju novoizgrađeni Pritvorski odjel.

7. Posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini 8. 11. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini obavljen je 8. 11. 2013. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s: v.d. upravnikom Draganom Graznovom i zapovjednikom Huseinom Hajdarevićem. Prema navodima v.d. upravnika, osnovni problem u Pritvorskoj jedinici jest starost i dotrajalost kontajnera u kojima su smješteni pritvorenici, tako da ih je potrebno svakodnevno popravljati.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 8. 9. 2011. godine i 2. obavljanje razgovora s pritvorenicima s ciljem utvrđivanja njihovih konkretnih pritužbi.

I. Realizacija preporuka

Pregledom u zavodu obuhvaćeno je:

1. Neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je poduzeti hitne mjere kako bi se pritvoreniku s invaliditetom Z. B.-u osigurali osnovni uvjeti za život. U vezi s tim, Ministarstvo pravde BiH treba hitno premjestiti pritvorenika u drugi zavod s odgovarajućim smještajem za invalidne osobe (KPZ Tunjice u Banjoj Luci). Ako Ministarstvo pravde BiH nije u mogućnosti osigurati

prিতvoreniku Z. B. novi odgovarajući smještaj, onda objekt Pritvorske jedinice treba prilagoditi potrebama invalidnih osoba, što zahtijeva preuređivanje kompletnog objekta i ćelije.

REALIZACIJA PREPORUKE

Neovisno povjerenstvo konstatiralo je da je prিতvorenik Z. B. premješten u KPZ Tunjice u Banjoj Luci.

Preporuka realizirana

PREPORUKA 2.

Potrebno je uložiti dodatna sredstva u ambulantu i nabavu uređaja i opreme koja će pomoći boljoj zdravstvenoj zaštiti prিতvorenika. Za prioritet se ističe nabava medicinske opreme potrebne za nesmetano liječenje i normalan život prিতvorenika koji imaju teže zdravstvene probleme. Osim toga, za invalidnog prিতvorenika potrebno je nabaviti i antidekubitalni dušek, jastuk za sjedenje, impregniranu plahtu, urinarne katetere i vrećice te kolica.

REALIZACIJA PREPORUKE

U ćeliju je premješten bolnički krevet koji se može položajem prilagoditi potrebama prিতvorenika. Također su uz krevet nabavljeni ortopedski dodatci koji su omogućili prিতvoreniku da se sam premješta s kreveta na kolica, odnosno da mijenja položaj; prilagođen je tuš, nabavljeno je elastično crijevo, čime je omogućeno prিতvoreniku da se sam brine o higijeni; izmijenjeni su svi lijekovi i nabavljeni najsuvremeniji za njegov status. Obustavljene su navedene aktivnosti, jer je, prema Rješenju Suda Bosne i Hercegovine broj: S1 1 K003472 11 KRŽ 2 (X-KR-08/549) od 25. 10. 2011., ovoj osobi ukinut prিতvor.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 3.

Treba osigurati od krađe i zlouporabe lijekove s psihoaktivnim tvarima u ambulanti, i to tako da ih se čuva u čeličnoj kasi koja se zaključava preko noći. Potrebno je opskrbiti Pritvorsku jedinicu testovima za otkrivanje psihoaktivnih tvari u tjelesnim tekućinama, a testiranja provoditi prema verificiranim protokolima. Osim toga, treba uspostaviti procedure za primanje ovisnika, iako ih trenutačno nema u prিতvoru, te osigurati dostupnost povjerljivog savjetovanja s psihologom.

REALIZACIJA PREPORUKE

Lijekovi s psihoaktivnim tvarima u ambulanti Pritvorske jedinice osigurani su od krađe i zlouporabe i čuvaju se u metalnoj kasi s tajnom šifrom, koja je stalno zaključana i pod nadzorom. Pritvorska jedinica opskrbljena je testovima za otkrivanje psihoaktivnih tvari u

tjelesnim tekućinama, a testiranja provodi prema verificiranim protokolima. U dijelu preporuke koji se odnosi na uspostavu procedura za primanje ovisnika, zdravstvena služba Pritvorske jedinice dostavila je Ministarstvu pravde BiH, kao nadležnome ministarstvu, prijedlog za izradu pravilnika o nabavi, evidenciji, pohrani, uporabi i kontroli opojnih lijekova za potrebe Pritvorske jedinice.

Kako Pritvorska jedinica u sklopu pružanja medicinskih usluga nema psihologa, postignut je neformalan dogovor s nevladinom organizacijom Viktorija o tome da joj se dva puta mjesečno stavi na raspolaganje diplomirani psiholog. Time nije primjereno odgovoreno na zahtjev Neovisnog povjerenstva za uspostavu psihijatrijske zaštite pritvorenika u Pritvorskoj jedinici. Zatečeno je stanje da pritvorski liječnik traži odobrenje od Suda BiH za angažman psihologa ili psihijatra po uočavanju problema. Takvo *post festum* reagiranje može dovesti do većih trauma među pritvorenicima ili između osoblja i pritvorenika. U razgovoru s pritvorenicima primijećena je napetost između pojedinih čuvara i pritvorenika, te je za pretpostaviti da već sad postoji ciljna skupina s kojom psihijatar/psiholog mora intenzivno raditi.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 4.

Potrebno je postaviti posebno izdvojenu kutiju za pritužbe na rad osoblja Pritvorske jedinice, koja treba biti dostupna pritvorenicima za ubacivanje anonimnih prijava.

REALIZACIJA PREPORUKE

Postavljen je posebno izdvojeni sandučić za pritužbe i pohvale na rad osoblja Pritvorske jedinice i on je dostupan pritvorenicima za anonimne prijave. Taj je sandučić postavljen pokraj vrata koje vode u krug za šetnju.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 5.

Liječnik u Pritvorskoj jedinici ili druga stručna osoba treba voditi kontrolnu knjigu hrane. Naime, hrana za pritvorenike u Pritvorskoj jedinici priprema se u KPZ-u Kula, odakle se prevozi do Pritvorske jedinice. Na taj način liječnik ili stručna osoba u Pritvorskoj jedinici ne može kontrolirati kvalitetu i količinu hrane niti higijenske uvjete za pripremu hrane. Budući da u Pritvorskoj jedinici nema uvjeta za pripremu hrane, liječnik ili stručna osoba u Pritvorskoj jedinici treba redovito kontrolirati hranu koja se priprema u KPZ-u Kula te hranu treba prevoziti pod njegovim nadzorom, o čemu će voditi svoju kontrolnu knjigu.

REALIZACIJA PREPORUKE

Pritvorska jedinica je dana 4. 2. 2012. zaključila Ugovor o nabavi hrane za potrebe pritvorenika u Pritvorskoj jedinici između Ministarstva pravde BiH i KPZ-a Istočno Sarajevo, kojim je decidarno uređen postupak pripreme, kvalitete i kvantiteta obroka, poštivanje sigurnosnih sanitetsko-higijenskih mjera, vođenje svih potrebnih evidencija, kao i postupak kušanja odnosno zadržavanja uzoraka, u skladu s provedbenim propisima kojima se uređuje to područje. Ovlašteni zavodski službenici Pritvorske jedinice prevoze obroke u originalnim kutijama. Navedenim su procedurama potpuno uređene sigurnosno-higijensko-sanitarne mjere, kao i čuvanje odnosno evidencija hrane za potrebe pritvorenika u Pritvorskoj jedinici.

Preporuka nije realizirana, premda je Pritvorska jedinica zaključivanjem ugovora s KPZ-om Istočno Sarajevo pravno uredila postupak nabave i prijevoza hrane.

PREPORUKA 6.

Potrebno je zapečatiti sobu u kojoj su serverske kamere odnosno pohranjeni snimci videonadzora, tj. osigurati je tako da se otkloni moguća zlouporaba videozapisa.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zapečaćena je soba u kojoj su serverske kamere odnosno pohranjeni snimci videonadzora, čime je uklonjena mogućnost zlouporabe videozapisa.

Kako se u toj sobi nalazi i druga aparatura koja služi za nesmetan rad Pritvorske jedinice, Uprava Pritvorske jedinice je posebnom Naredbom broj: SL-475/11 od 4. 10. 2011. uredila mogućí i opravdani postupak ulaska u sobu.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 7.

Potrebno je osigurati zajedničke prostorije za objedovanje, što će doprinijeti poboljšanju higijenskih uvjeta u ćelijama.

REALIZACIJA PREPORUKE

Postupajući prema preporuci kojom se zahtijeva osiguranje zajedničkih prostorija za objedovanje pritvorenika, obavještavamo vas da je nemoguće postupiti prema njoj, zbog nedostaka prostora u Pritvorskoj jedinici na državnoj razini.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 8.

Potrebno je provesti zdravstvenu zaštitu pritvorenika M. K. u skladu s odredbama ZIKS-a koje se odnose na zdravstvenu zaštitu pritvorenika. S obzirom na to da je objekt Pritvorske jedinice privremenog karaktera, Vijeće ministara BiH i Ministarstvo pravde BiH trebaju ubrzati aktivnosti na izgradnji objekta državnog zatvora.

REALIZACIJA PREPORUKE

Objekt državnog zatvora još nije izgrađen.

Preporuka nije realizirana.

II. Obavljeni razgovori s pritvorenicima

1. Pritvorenik S. I. imao je sljedeće konkretne pritužbe:

- Smatra pogrešnim što se većina pritužbi upućuje Upravi otvoreno, i to posredstvom službenika zatvorske straže.

Pritvorenika je Neovisno povjerenstvo upoznalo s mogućnošću slanja anonimnih predstavlki pomoću posebnog sandučića koji je postavljen za tu namjenu.

- Prije približno dva mjeseca imao je pritužbu na rad jednoga službenika zatvorske straže koji je, prema njegovu mišljenju, neprofesionalno postupio. Pritvorenik je u svojoj bilješci naveo da traži razgovor s Upravom povodom te pritužbe, ali do tog razgovora nikada nije došlo.

Obavljenim provjerama utvrđeno je da je s navedenim događajem upoznat zapovjednik te da je zapovjednik straže odmah obavio razgovor s pritvorenikom, a on je član Uprave. Stajalište zapovjednika i v.d. upravnika je da u tome događaju nije bilo neprofesionalnog ponašanja zatvorskog stražara niti da su povrijeđena prava pritvorenika.

- Pritvorska jedinica ne šalje njegova pismena koja upućuje Sudu BiH i Ministarstvu pravde BiH, jer smatra da te institucije nikada nisu zaprimile njegova pismena.

Obavljenim provjerama u dosjeu pritvorenika utvrđeno je da je u njemu pohranjeno više fotokopija njegovih pismena upućenih Sudu BiH i drugim institucijama, na kojima su otisnuti prijамni pečati, što je dokaz da su svi uredno dostavljeni.

2. Pritvorenik M. J. nije imao pritužbi na uvjete smještaja i poštivanje njegovih ljudskih prava. Imao je pritužbu na Ministarstvo pravde BiH što ne odobrava dolazak njegove supruge, kojoj je izrečena zabrana ulaska u BiH, pa stoga nije u mogućnosti posjećivati ga.

Pritvorenik je obaviješten da ova pitanja nisu u nadležnosti Neovisnog povjerenstva.

3. Pritvorenik T. Z. nije imao pritužbi na uvjete smještaja i poštivanja njegovih ljudskih prava. Imao je pritužbi na rad Suda BiH, jer su mu oduzeta njegova financijska sredstva pa smatra da je na taj način ugrožena egzistencija njegovom malodobnom djetetu.

Pritvorenik je obaviješten da ova pitanja nisu u nadležnosti Neovisnog povjerenstva.

Na osnovi svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka pritvorenika u Pritvorskoj jedinici na državnoj razini, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

PREPORUKE

1. Ponovno se naglašava potreba da Ministarstvo pravde BiH intenzivira aktivnosti na izgradnji državnog zatvora, budući da je Pritvorska jedinica privremenog karaktera i izgrađena od kontejnera koji su, zbog starosti, u sve lošijem stanju i zahtjevaju svakodnevne popravke. Također bi se izgradnjom državnog zatvora riješio i problem ishrane pritvorenika, jer Pritvorska jedinica, zbog nedostatka prostora, nema kuhinju pa se hrana za pritvorenike priprema i prevozi iz KPZ-a Kula u Istočnom Sarajevu.
2. Potrebno je u što kraćem roku uspostaviti profesionalnu psihijatrijsku zaštitu pritvorenika angažiranjem kliničkog psihijatra najmanje jedan put mjesečno. Preporučamo sklapanje ugovora s nadležnom institucijom iz Sarajeva radi pružanja ovih usluga, kako bi se mogao kvalitetno pokriti tretman pritvorenika i pritvorskog osoblja odnosno čuvara.
3. Potrebno je uredno voditi dosjee pritvorenika, odnosno evidentirati sve dokumente koji su u njima pohranjeni.
4. Preporuča se liječniku u Pritvorskoj jedinici da liječničku dokumentaciju o pritvorenicima drži na jednom mjestu, uvezanu i kronološki sređenu, kako bi se uvidom u zdravstveni karton mogle prikupiti kvalitetne informacije o zdravstvenom stanju pritvorenika.

Nakon kontrolnog pregleda i obavljenih razgovora Neovisno povjerenstvo zaključilo je da je u Pritvorskoj jedinici na državnoj razini većina predloženih preporuka ispunjena, izuzev izgradnje novog objekta i angažiranja psihijatra/psihologa, što je u nadležnosti Ministarstva pravde BiH.

8. Posjet KPZ-u Mostar 28. 11. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazneno-popravnom zavodu Mostar obavljen je 28. 11. 2013. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Romeom Zelenikom, kao i pritvorenicima i zatvorenicima kojima je mjeru pritvora odnosno kaznu izrekao Sud BiH.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 29. 3. 2012. godine i 2. obilazak gospodarske jedinice na lokalitetu Rodobolja i novog objekta u izgradnji na Rodoču.

I. Realizacija preporuka

PREPORUKA 1.

Obavljenim pregledom utvrđeno je da KPZ Mostar raspolaže ograničenim prostorom, zbog čega zatvorenici imaju ograničene mogućnosti u pogledu kvalitetnog korištenja svoga slobodnog vremena. Naime, zatvorenici imaju na raspolaganju samo manji krug za šetnju bez ikakvih sportskih sadržaja, te manju teretanu i knjižnicu. Iz tih je razloga potrebno ubrzati radove na izgradnji novog zavoda, koji će imati više prostora, a time će se poboljšati kvaliteta i raznovrsnost slobodnih aktivnosti koje će zatvorenicima biti na raspolaganju.

REALIZACIJA PREPORUKE

Još nije završena izgradnja novih objekata KPZ-a Mostar, odnosno završena je samo prva faza, dok za preostale tri nedostaju novčana sredstva.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.

Potrebno je poboljšati uvjete boravka u pojedinim sobama te iznijeti krevete koji se ne koriste u sobama, a koji im daju izgled prenapučenosti, kao i sanirati dijelove oštećenih zidova. Također, Uprava KPZ-a Mostar treba dostaviti informaciju o kvadraturi svake sobe i broju smještenih zatvorenika, a vezano uz konkretne pritužbe o prenapučenosti pojedinih soba u kojima su smješteni osuđenici.

REALIZACIJA PREPORUKE

Prema izjavi zavodskog osoblja, sve sobe u kojima su smješteni pritvorenici i zatvorenici ispunjavaju standarde u pogledu potrebne kvadrature, te smatraju da u tom smislu nema nikakvih nepravilnosti. Također su sanirani oštećeni dijelovi zidova.

Preporuka djelomično ispunjena.

PREPORUKA 3.

Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te u tom cilju stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i dodatno zdravstveno osoblje, te skratiti vrijeme čekanja na specijalističke preglede. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu

zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno. U tom cilju potreban je dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde kako bi se osigurala potrebna novčana sredstva u cilju zapošljavanja navedenih osoba.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod je sklopio ugovor o djelu s jednim medicinskim tehničarem, ali još uvijek nedostaju tri medicinska tehničara te stalno zaposleni liječnik, jer je sadašnji i dalje angažiran po osnovi ugovora o djelu. Zavodska uprava pokušala je zaključiti ugovor s Centrom za liječenje ovisnosti Grada Mostara, čiji bi zaposlenici dolazili u KPZ Mostar i dijelili terapiju ovisnicima, ali ugovor još nije potpisan jer, prema izjavi zavodskog osoblja, nedostaju novčana sredstva u iznosu od 6.000 KM godišnje.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 4.

Potrebno je formirati dodatne radne jedinice unutar KPZ-a Mostar u kojima bi osuđenici bili radno angažirani, a s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda glede radnog angažmana osuđenika, što je bitan činitelj njihova preodgoja i resocijalizacije.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavod nije povećao mogućnosti radnog angažmana zatvorenika, jer za to nedostaju sredstva. Glavna prepreka formiranju dodatnih radnih jedinica je, prema izjavi zavodskog osoblja, to što postojeća gospodarska jedinica KPZ-a Mostar nije kao takva registrirana i nema žiro-račun, te se stoga ne može ni prodavati proizvedena roba.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 5.

Potrebno je produljiti vrijeme boravka pritvorenika na otvorenome, odnosno omogućiti im boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno, za razliku od sadašnjih sat vremena.

REALIZACIJA PREPORUKE

Pritvorenici su omogućeni boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno, a što je, prema izjavi zavodskog osoblja, rezultat činjenice da je u Pritvorskom odjelu smješteno svega osam pritvorenika

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 6.

Potrebno je izmjestiti kutiju za pritužbe osuđenika. Naime, ova je kutija postavljena u neposrednoj blizini stola dežurnog službenika, tako da osuđenicima koji namjeravaju anonimno dostaviti predstavku nije osigurana anonimnost.

REALIZACIJA PREPORUKE

Kutija za pritužbe zatvorenika nije izmještena, ali, s obzirom na ograničene prostorne kapacitete Zavoda, ni nema boljeg mjesta od toga na kojemu je postavljena - pokraj ulaza u krug za šetnju.

Preporuka realizirana.

PREPORUKA 7.

Potrebno je svim osuđenicima omogućiti pravo na nesmetano komuniciranje telefonom. Naime, članovi Neovisnog povjerenstva smatraju da osuđenicima nije u cijelosti omogućeno ovo pravo, i to ograničavanjem poziva na samo sedam telefonskih brojeva koje moraju unaprijed prijaviti. Iz tih razloga Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne mjere kako bi se osuđenicima omogućilo nesmetano komuniciranje s vanjskim svijetom.

REALIZACIJA PREPORUKE

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 8.

Federalno ministarstvo pravde treba provjeriti cijene i kvalitetu usluga telefonskog operatera "T3", koji je vlasnik telefonskih govornica u KPZ-u Mostar, a vezano uz konkretne pritužbe osuđenika da su cijene telefonskih usluga znatno više, pri čemu je kvaliteta veza znatno lošija.

REALIZACIJA PREPORUKE

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 9.

Uprava KPZ-a Mostar treba preispitati odluku o zabrani unošenja hrane u Zavod i primanja paketa s hranom. Naime, iako je cilj ove zabrane spriječiti unos zabranjenih predmeta i narkotika u Zavod, članovi Neovisnog povjerenstva ipak smatraju da se taj cilj može postići i nekim drugim, manje radikalnim mjerama, kao što su pojačane kontrole ili ograničavanjem zabrane samo na određene kategorije osuđenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Uprava KPZ-a Mostar dopušta unos domaće hrane u Zavod, ali odobrava konzumaciju samo dok traje posjet, pri čemu se takva hrana ne može unositi u paviljone.

Preporuka djelomično realizirana.

PREPORUKA 10.

Potrebno je donijeti interni pravilnik o korištenju videonadzora u KPZ-u Mostar, kojim će se obvezno propisati pečačenje sobe u kojoj je videotehnika za nadzor i osigurati druge mjere, kako bi se spriječilo da osoblje zlorabi videonadzor na štetu zatvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Postoji samo usmena uputa o načinu korištenja videonadzora, dok je, prema izjavi zavodskog osoblja, u tijeku izrada Pravilnika o korištenju videonadzora, za što je nadležno Federalno ministarstvo pravde

Preporuka nije realizirana.

II. Obavljeni razgovori sa zatvorenicima

Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s predstavnicima zatvorenika, među kojima su bili sedmorica zatvorenika iz kolektiva 1, 2 i 3, a koji su iznijeli sljedeće pritužbe:

- Telefonske govornice su skupe i često su izvan uporabe;
- Zatvorenici nemaju dovoljno prostora za slobodne aktivnosti, te su tražili prostor za stolni tenis koji bi koristili za lošeg vremena, ali im to nije odobreno. Također, nema niti sekcija, izuzev računalne i mogućnosti korištenja teretane;
- U kantini su veoma loši proizvodi, a hranu ne smiju unositi u paviljone, što je potvrđeno i u razgovoru s upravnikom, koji je kazao da je i u kuhinji loša kvaliteta namirnica;
- Sobe u kojima su smješteni zatvorenici su premale, a naročito soba broj 49 s kvadraturom od 12,5 m² u kojoj su smještene četiri osobe, te soba broj 22 s kvadraturom od 20 m² i u kojoj je smješteno šest osoba;

- U istim su sobama smještene starije i mlađe osobe;
- U dnevnom boravku nedostaju prozori;
- Zdravstvena zaštita nije odgovarajuća, pa zatvorenici jedan drugome daju inzulin;
- Ne odobravaju se izvanzavodske pogodnosti;
- Nemaju mogućnosti da s depozita podignu novac u gotovini;
- Jednolična ishrana;
- Izanzavodske pogodnosti ne mogu se spajati s državnim praznicima;
- Zabranjeno je koristiti prijenosna računala;
- Nisu glasovali, jer nitko nije organizirao glasovanje;
- Zatvoreniku S. Š.-u ukinuta je invalidnina;
- Moguće je koristiti godišnji odmor tek nakon 11 mjeseci, a pritom se godišnji odmor ne može prenijeti u novu kalendarsku godinu. Nakon toga je moguće koristiti novi godišnji odmor tek nakon proteka 11 mjeseci;
- Pritvorenik D.Š. napisao je pritužbu na rad liječnika i dostavio je upravniku, a on ju je proslijedio liječniku.

Na temelju svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Mostar, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Uprava KPZ-a Mostar treba:

- a. urediti prostorije dnevnog boravka u kojima zatvorenici provode slobodno vrijeme i u njima postaviti prozore koji će biti dovoljno veliki da zatvorenici mogu čitati i raditi pod prirodnim svjetlom, kako je to propisano člankom 18.2. točka a) Europskih zatvorskih pravila;
- b. s obzirom na konkretne pritužbe pojedinih zatvorenika, preispitati postojeći raspored zatvorenika u sobama, jer je člankom 18.6. Europskih zatvorskih pravila propisano da će smještaj dijeliti nekoliko zatvorenika samo ako se zatvorenici međusobno slažu;
- c. u skladu s mogućnostima Zavoda, poboljšati kvalitetu i raznovrsnost slobodnih aktivnosti te, na temelju konkretnih pritužbi zatvorenika, pokušati osigurati prostoriju za stolni tenis koja će, zajedno s postojećom teretanom, biti alternativni oblik vježbanja zatvorenika u slučajevima kada se zatvorenici ne mogu, zbog

loših vremenskih uvjeta, baviti tjelesnom aktivnošću na otvorenome, što je i propisano čl. 27.1. i 27.2. Europskih zatvorskih pravila.

2. Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti sljedeće aktivnosti:
  - 2.1. osigurati potrebne financijske i druge uvjete za radni angažman potrebnog medicinskog osoblja te zaključivanje ugovora s Centrom za liječenje ovisnosti Grada Mostara, čime će se znatno unaprijediti zdravstvena zaštita zatvorenika;
  - 2.2. preispitati opravdanost donesenog nalog kojim se ograničava telefonski kontakt zatvorenika na pozivanje sedam brojeva, jer se na taj način ograničava kontakt zatvorenika s vanjskim svijetom propisan odredbama čl. 24.1. i 24.5. Europskih zatvorskih pravila;
  - 2.3. obaviti kontrolu cijena i kvalitete usluga telefonskog operatera „T3“;
  - 2.4. obaviti kontrolu kvalitete namirnica i proizvoda koji se koriste u kuhinjama i nabavljaju u kantinama zavoda u Federaciji BiH;
  - 2.5. omogućiti registraciju gospodarskih jedinica kako bi one mogle ekonomično poslovati, što bi omogućilo proširenje mogućnosti zavoda za radnim angažmanom zatvorenika.
3. Federalni zavod MIO/PIO treba dostaviti informaciju o tome je li bilo kojem zatvoreniku ukinuto pravo na invalidsku mirovinu, jer bi takvo postupanje bilo u suprotnosti s člankom 3. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 12/10 i 100/13), prema kojemu osobe na izdržavanju kaznene sankcije zadržavaju sva prava, izuzev u granicama potrebnim za ostvarivanje cilja zbog kojega su izrečene.
4. Središnje izborno povjerenstvo BiH treba dostaviti informaciju o tome je li na zadnjim izborima organizirano glasovanje zatvorenika u KPZ-u Mostar u skladu s člankom 58. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 12/10 i 100/13).
5. Ministarstvo pravde BiH treba izmijeniti članak 33. Pravilnika o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji izdržavaju kaznu zatvora u Zavodu za izvršenje kaznenih sankcija i drugih mjera BiH - pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, br. 67/09 i 20/12), a kojim je propisano da se korištenje godišnjeg odmora zatvorenika ne može prenijeti iz jedne godine u drugu godinu, jer je to u suprotnosti s važećim zakonodavstvom kojim se uređuju radni odnosi, a prema kojem se godišnji odmor može koristiti do 30. lipnja iduće godine.

Nakon što je obavilo kontrolni pregled i razgovore u Kazneno-popravnim zavodu Mostar, Neovisno povjerenstvo zaključilo je da su dosadašnje predložene preporuke samo djelomično ispunjene te da je za ispunjenje većine preporuka, a naročito

izgradnje novih objekata Zavoda, potrebno intenzivnije sudjelovanje svih razina zakonodavne i izvršne vlasti u Federaciji BiH i BiH.

9. Posjet KPZ-u Trebinje 29. 11. 2013. godine

Najavljeni kontrolni posjet Kazнено-popravnom zavodu Trebinje obavljen je 29. 11. 2013. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s: pomoćnikom ravnatelja za Gospodarsku jedinicu Miroslavom Rankovićem, pomoćnikom ravnatelja za tretman Zdravkom Miljanovićem i voditeljem Odjela za pritvor Goranom Miljanovićem.

Cilj posjeta bio je: 1. kontrola realizacije preporuka danih u Izvješću od 15. 5. 2012. godine i 2. obilazak Gospodarske jedinice.

I. Realizacija preporuka

Pregledom u KPZ-u Trebinje obuhvaćeno je:

1. neposredna kontrola preporuka uvidom na licu mjesta.

PREPORUKA 1.

Potrebno je što hitnije u sobama stvoriti uvjete za kvalitetniji boravak pritvorenika u smislu uvođenja tekuće vode u prostorije, i to postavljanjem umivaonika i mokrog čvora, budući da je pritvorenicima ograničena mogućnost izlaska iz soba u kojima borave.

REALIZACIJA PREPORUKE

Navedena preporuka još nije realizirana, jer je objekt KPZ-a Trebinje veoma star pa su za njegovo uređenje potrebna velika ulaganja.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 2.

Treba hitno poboljšati zdravstvenu zaštitu, te s tim ciljem stalno angažirati liječnika i drugo medicinsko osoblje. Najmanje što bi trebalo jest svakodnevno pružati potrebnu zdravstvenu zaštitu i osigurati prisutnost medicinskog tehničara, što sada nije slučaj.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zaposlena su dva medicinska tehničara, dok je liječnik još uvijek angažiran po osnovi ugovora o djelu.

Preporuka djelomično ispunjena.

PREPORUKA 3.

Potrebno je poboljšati osnovne higijenske uvjete u smislu poboljšanja higijene u kupaonicama i WC-ima, jer se nije stekao dojam da je higijena na zadovoljavajućoj razini, iako su pojedine sanitarne prostorije nedavno djelomično renovirane.

REALIZACIJA PREPORUKE

Potpuno je rekonstruirana kanalizacijska mreža, tako što je glavna kanalizacijska mreža iznova izgrađena te su renovirane kupaonice za zatvorenike i pritvorenike, a u tijeku je renoviranje i ostalih sanitarnih prostorija.

Preporuka većim dijelom realizirana.

PREPORUKA 4.

U KPZ-u Trebinje treba osigurati kutiju za pritužbe, kako na pritvoreničkom tako i na odjelu za zatvorenike, na način da je lako dostupna svim zatvorenicima i pritovrenicima i da osigurava anonimnost.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavodska uprava nabavila je kutije za anonimne pritužbe, ali ih još nije postavila, što obrazlaže time da nikakvim zakonskim ili podzakonskim aktom nije propisano njihovo postavljanje, kao ni žalbene procedure, te da je KPZ Trebinje mali zavod u kojemu se teško može očuvati anonimnost zatvorenika.

Preporuka nije realizirana.

PREPORUKA 5.

Potrebno je donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se obvezno propisati pečačenje sobe u kojoj je videotehnika i osigurati druge mjere kojima bi se spriječilo da osoblje zlorabi videonadzor na štetu zatvorenika.

REALIZACIJA PREPORUKE

Zavodska urava izmjestila je prostoriju s videotehnikom, ali još nije donijela nikakav pravilnik, jer smatraju da taj pravilnik treba donijeti Ministarstvo pravde RS-a.

Preporuka nije realizirana.

II. Obavljeni razgovori sa zatvorenicima

Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor sa svim pritvorenicima i zatvorenikom kojima je mjeru pritvora odnosno kaznenu sankciju izrekao Sud BiH, a tom su prilikom oni izjavili da nemaju nikavih primjedbi na uvjete boravka i poštivanje njihovih prava.

Na temelju svega navedenoga, a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Trebinje, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Potrebno je proširiti objekt KPZ-a Trebinje, jer se unutar postojećih kapaciteta ne može omogućiti zatvorenicima i pritvorenicima bavljenje tjelesnim aktivnostima u skladu s člankom 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13) i člankom 27.4. Europskih zatvorskih pravila. Također treba proširiti i Gospodarsku jединicu radi povećanja radnog angažmana zatvorenika. U tom cilju, Ministarstvo pravde RS-a treba poduzeti potrebne mjere kako bi se općini Trebinje ustupile okolne parcele koje se ne koriste radi proširenja Zavoda, a što će imati i neposredan učinak na poboljšanje kvalitete života zatvorenika i pritvorenika. Isto tako, Ministarstvo pravde RS-a treba poduzeti potrebne mjere u cilju ustupanja KPZ-u Trebinje vojnog zemljišta koje se ne koristi uz Gospodarsku jединicu.
2. Ponovno se naglašava potrebnim poboljšati uvjete boravka pritvorenika, te u tom cilju treba:
  - a. omogućiti pritvorenicima u svako doba nesmetani pristup sanitarnom čvoru i vodi za piće, u skladu s člankom 28. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13). U tom smislu u svakoj sobi Pritvorskog odjela treba osigurati sanitarne čvorove i tekuću vodu;
  - b. u sobama Pritvorskog odjela uspostaviti sustav alarma koji će omogućiti pritvorenicima da odmah kontaktiraju zavodske službenike, u skladu s člankom 18.2. točka c) Europskih zatvorskih pravila;
  - c. pritvorenike koji puše smještati odvojeno od pritvorenika koji ne puše, u skladu s člankom 30. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13).
3. Ponovno se naglašava potrebnim poboljšati zdravstvenu zaštitu zatvorenika i pritvorenika, te u tom cilju stalno radno angažirati liječnika i za zavodsku ambulantu nabaviti potrebne medicinske uređaje: stabilizator, ležaj za pregled i EKG aparat.

4. U skladu s člankom 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 i 100/13), uzorke hrane koja se priprema u Zavodu čuvati u hladnjaku 72, a ne 48 sati kao što je sadašnja praksa.

Nakon što je obavilo kontrolni pregled i razgovore u Kazneno-popravnim zavodu Trebinje, Neovisno povjerenstvo zaključilo je da većina dosadašnjih predloženih preporuka nije ispunjena, te da zavodska uprava mora uložiti dodatne napore u cilju ispunjenja predloženih preporuka, pri čemu je potrebno intenzivnije sudjelovanje svih razina zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj, a naročito u cilju rekonstrukcije i proširenja postojećih objekata.

10. Nenajavljeni posjet Pritvorskoj jedinici na državnoj razini 19. 12. 2013. godine

Postupajući povodom pisane pritužbe pritvorenika I. S.-a, koji je na izdržavanju mjere pritvora u Pritvorskoj jedinici Suda BiH, obavljen je nenajavljeni *ad hoc* posjet Pritvorskoj jedinici Suda BiH 19. 12. 2013. godine.

U svojoj pritužbi, koja je u nadležnoj službi Parlamentarne skupštine BiH zaprimljena 15. 11. 2013. godine i upisana pod brojem: 05/6-50-17-208/13, podnositelj pritužbe naveo je jedan broj navodnih događaja za koje cijeni da su bitno utjecali na kršenje njegovih prava koje ima kao osoba na izdržavanju mjere pritvora koju je izrekao Sud BiH. U predstavi pritvorenik I. S. za razloge kršenja njegovih ljudskih prava navodi sljedeće:

- više je puta „psihički zlostavljan i maltretiran“ od šefova smjene;
- dva puta su šefovi smjena u Pritvorskoj jedinici sastavili službene zabilješke o tome događaju koje su prosljeđene Upravi Pritvorske jedinice na razmatranje i postupanje, ali povodom njih nije ništa poduzeto;
- nije mu omogućeno pozvati telefonski broj Neovisnog povjerenstva kako bi iznio svoj problem, jer, navodno, nije dobio odobrenje od Suda BiH da kao pritvorenik može telefonom pozvati Neovisno povjerenstvo;
- ovaj problem dodatno utječe na njegovo psihičko rastrojstvo te je primoran uzimati tablete za spavanje i smirenje.

Tražio je od Neovisnog povjerenstva nenajavljeni posjet radi ispitivanja okolnosti koje je naveo u predstavi.

Neovisno povjerenstvo je na sjednici održanoj 19. 12. 2013. razmatralo navode iz predstavke pritvorenika I. S. i, uzimajući u obzir da je ista osoba prilikom prethodnog posjeta dana 8. 11. 2013. ukazala na ovaj problem, donijelo je odluku da istoga dana obavi nenajavljeni *ad hoc* posjet Pritvorskoj jedinici Suda BiH.

Prilikom posjete Pritvorskoj jedinici Suda BiH razgovarano je sa zapovjednikom Huseinom Hajdarevićem, policijskim službenikom Milenom Vidović, liječnicom dr. Dijanom Košarac i podnositeljem predstavke pritvorenikom I. S..

Svrha posjeta: utvrditi činjenično stanje prema navodima iz predstavke.

1. Obavljen je uvid u službene zabilješke policijskih službenika, i to u:
  - Službenu zabilješku broj: 503/13 od 27. 9. 2013.,
  - Službenu zabilješku broj: 577/13 od 13. 11. 2013.

Službenu zabilješku broj: 503/13 od 27. 9. 2013. sastavio je policijski službenik Milenko Vidović i iz nje je vidljivo da se pritvorenik I. S. žalio na ponašanje šefa smjene Mire Anđića zbog nesuglasica glede dozvole za pranje rublja i nepotrebnog zaustavljanja pritvorenika u vrijeme izlaska iz Pritvorske jedinice u prostor za šetnju i vraćanja u sobu, čime mu je skraćeno vrijeme predviđeno za šetnju.

U razgovoru je policijski službenik Milenko Vidović potvrdio da je u službenoj zabilješci konstatirao navode pritvorenika, te da ju je proslijedio upravniku Pritvorske jedinice na znanje i daljnje postupanje.

Na službenoj zabilješci konstatirana je bilješka, koju je sastavio zapovjednik Husein Hajdarević dana 2. 10. 2013. (pisana rukom) u smislu da je obavljen razgovor s policijskim službenikom Mirom Anđićem, koji ga je upoznao s razlozima sukoba, te je naznačeno: „pratiti stanje“.

Iz razgovora s Huseinom Hajdarevićem može se zaključiti da on nije poduzimao daljnje mjere, jer, kako je istaknuo, ovaj događaj nije ukazivao na veću ozbiljnost.

Službenu zabilješku broj: 577/13 od 13. 11. 2013. sastavio je policijski službenik Nemanja Bjelica i u njoj je konstatirano da je zapovjednik Odjela zatvorske policije Husein Hajdarević obavio razgovor s pritvorenikom I. S., koji se žalio na probleme sa zavodskim policajcima, kao i da će o tome izvjestiti nadležne institucije. I ova je službena zabilješka dostavljena na daljnje postupanje Upravi Pritvorske jedinice.

Iz razgovora s pritvorenikom I. S. konstatirano je da se on žalio zapovjedniku Huseinu Hajdareviću na ponašanje policijskih službenika Mire Anđića i Ramiza Crnovršanina na već iznesene okolnosti u pretstavci, kao i na okolnost što mu iste osobe određuju kuda i kako može proći do liječnika, iako je put kojim je išao uobičajeni put i način posjeta liječnika za druge pritvorenike.

2. Ostvaren je uvid u zdravstveni karton I. S. i obavljen je razgovor s dr. Dijanom Košarac. Uvidom u zdravstveni karton pritvorenika konstatirano je da prilikom prijma pritvorenika u Pritvorsku jedinicu nisu konstatirani nikakvi psihički zdravstveni problemi. Prema stanju u zdravstvenom kartonu, nadalje je utvrđeno da se pritvorenik dana 13. 11. 2013. obratio dr. Dijani Košarac zbog psihičke napetosti. Iz medicinske dokumentacije vidljivo je da je dr. Dijana Košarac odmah zatražila pregled

neuropsihijatra, o čemu svjedoči dopis broj: sl 579/13 od 13. 11. 2013. upućen Sudu BiH, a kojim se zahtijeva odobranje pregleda specijalista neuropsihijatra za pritvorenika I. S..

Sud BiH je dana 14. 11. 2013. dao odobrenje za posjet specijalista neuropsihijatra Omera Čemalovića, koji je dana 18. 11. 2013., što je vidljivo iz zdravstvene dokumentacije, pregledao I. S. u Pritvorskoj jedinici, o čemu postoji uredan neuropsihijatrijski nalaz s dijagnozom: „poremećaj prilagodbe“ te propisana odgovarajuća terapija.

Obavljen je razgovor s pritvorenikom I. S., koji je članovima Neovisnog povjerenstva ponovio naprijed konstatirane navode iz predstave.

Na temelju neposrednog uvida u službenu dokumentaciju i razgovora s osobljem Pritvorske jedinice i pritvorenikom može se konstatirati sljedeće:

1. Pritvorska jedinica je odmah po dostavi predstavku I. S.-a prosljedila Neovisnom povjerenstvu.
2. Navodi pritvorenika iz predstave uglavnom su konstatirani i u službenim zabilješkama policijskih službenika.
3. Neovisnom povjerenstvu nije predočena dokumentacija o poduzetom postupanju Uprave Pritvorske jedinice u vezi s navodima u službenim zabilješkama.
4. Liječnica Pritvorske jedinice odmah je poduzela potrebne mjere navodeći zdravstvene probleme (uputila je dopis Sudu BiH i zatražila liječnički pregled specijalista neuropsihijatra).
5. Sud BiH odmah je reagirao na zahtjev liječnice Pritvorske jedinice.
6. Pritvorenik I. S. prima propisanu liječničku terapiju.

U cilju rješavanja nastale situacije, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće

PREPORUKE

1. Preporuča se Upravi Pritvorske jedinice da odmah poduzme potrebne radnje i mjere prema službenim zabilješkama policijskih službenika u skladu s člankom 80a. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10 i 100/13) i o tome pripremi odgovarajuću dokumentaciju.
2. Preporuča se Upravi Pritvorske jedinice da u slučajevima utvrđivanja psihičkih zdravstvenih problema pritvorenika pri poduzimanju daljnjih mjera obvezno konzultira liječnicu Pritvorske jedinice i u dogovoru s njom prati njihovu realizaciju.
3. Nalaže se Upravi Pritvorske jedinice da o poduzetim mjerama obavijesti Neovisno povjerenstvo najkasnije u roku od 30 dana.

Odjeljak C. Suradnja s drugim institucijama Bosne i Hercegovine

Tijekom 2013. godine Neovisno povjerenstvo nastavilo je s aktivnostima iz svoje nadležnosti i suradnju s institucijama koje imaju određeni utjecaj i dodirne točke u radu s Neovisnim povjerenstvom.

Na poziv Ministarstva pravde BiH, član Neovisnog povjerenstva Damir Čačković sudjelovao je u prvom krug konzultacija u izradi Strategije reforme sektora pravde 2014.-2018., i to u dijelu strateškog stupa II. *Izvršenje kaznenih sankcija*, 27. ožujka 2013. u Zenici.

Prva zamjenica predsjednika Neovisnog povjerenstva Semiha Borovac, u svojstvu predstavnice Neovisnog povjerenstva u Radnoj skupini za izradu Prijedloga zakona o uspostavi nacionalnog preventivnog mehanizma u BiH, bila je nazočna dvodnevnom sastanku radne skupine zadužene za izradu pravnog okvira za uspostavu nacionalnog preventivnog mehanizma u BiH 13. I 14. svibnja 2013. na Jahorini.

Odjeljak D. Javnost rada

Sve sjednice Neovisnog povjerenstva popratili su zaposlenici Sektora za odnose s javnošću Tajništva Parlamentarne skupštine BiH, a predsjednik Neovisnog povjerenstva je, na zahtjev predstavnika medija u BiH, davao i usmene izjave vezane uz rad Neovisnog povjerenstva.

Prema članku 17. Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva, podaci i informacije koje se prikupе za vrijeme kontrole te sadržaj obavljenih razgovora s osobama lišenim slobode, kao i s drugim osobama koje mogu dati relevantne podatke, povjerljive su natavi te su sjednice Neovisnog povjerenstva bile zatvorene za javnost kada su razmatrane pojedine točke dnevnoga reda.

Odjeljak E. Administrativno-tehnička podrška u radu

Zajednička služba Tajništva Parlamentarne skupštine BiH, sukladno članku 24. Poslovnika, pružala je svu administrativno-tehničku i stručnu podršku u radu Neovisnog povjerenstva. Zajednička služba osigurala je potrebne uvjete za rad Neovisnog povjerenstva angažiranjem stručnog osoblja, ali i osiguravanjem materijalno-tehničkih i drugih uvjeta za nesmetani rad.

POGLAVLJE IV. EVIDENCIJA O REALIZACIJI PREPORUKA ZA POBOLJŠANJE UVJETA BORAVKA ZATVORENIKA U KAZNENO-POPRAVNIM ZAVODIMA

Neovisno povjerenstvo je, sukladno *Zaključku 1. Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH usvojenom na 18. sjednici* u vezi s usvajanjem Godišnjeg izvješća o radu Neovisnog povjerenstva (dopis broj: 02-50-6-16-18,6/12 od 19. 7. 2012.), uspostavilao **evidenciju o realizaciji preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenika u kazneno-popravnim**

zavodima kako bi pratilo realizaciju preporuka danih kazneno-popravnim zavodima nakon obavljenih posjeta. U vezi s tim je, a sukladno Zaključku 4. Zastupničkog doma s 49. sjednice, broj: 01/a-50-1-15-49/13 od 8. 7. 2013., i Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine s 31. sjednice, broj: 02-50-6-16-31/13 od 23. 7. 2013., dana 30. 9. 2013. poslalo okružnicu kazneno-popravnim zavodima u BiH (broj: 05/6-50-13-182-34-5/13) kojim je zatražilo da redovito izvješćuju Neovisno povjerenstvo o provedenim preporukama koje se odnose na uočene nedostatke.

U drugoj polovici 2012. godine Neovisno povjerenstvo posjetilo je:

1. **KPZ Banja Luka, zatvoreni tip**, 6. 7. 2012.,
2. **KPZ Bihać, poluotvoreni tip**, 28. 9. 2012.,
3. **KPZ Doboj, poluotvoreni tip**, 18. 10. 2012.
4. **KPZ Orašje, poluotvoreni tip**, 19. 10. 2012.
5. **KPZ Foča, zatvoreni tip**, 16. 11. 2012.
6. **KPZ Tuzla, poluotvoreni tip**, 29. 11. 2012.
7. **KPZ Bijeljina, zatvoreni tip**, 30. 11. 2012.

KPZ BANJA LUKA

POVJERENSTVO POSJETILO 6. 7. 2012.

Pismo poslano 30. 9. 2013.

IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PREPORUKA STIGLO 23. 1. 2014.

<p>1. Obavljenim pregledom utvrđeno je da su uvjeti za smještaj zatvorenika na trećem katu paviljona najbolji, jer su prostorije nedavno renovirane. U vezi s tim, radi ujednačavanja uvjeta boravka svih zatvorenika u KPZ-u Tunjice, potrebno je renovirati i ostale katove na kojima su smješteni zatvorenici. Potrebno je intenzivirati radove na izgradnji novog prijamnog odjela.</p>	<p>1. Proračunom za 2013. godinu nisu nam odobrena potrebna sredstva za renoviranje ostalih katova u objektu paviljona za osuđenike, tako da su samo okrečene sve prostorije na tim katovima i popravljen odvod. Planirano je za 2014. godinu. Radovi na nadogradnji kata prijamnog odjela intenzivirani su tijekom 2012. godine, tako da je kat dozidan, objekt pokriven i ugrađena stolarija. Unutarnji radovi bit će završeni 2014. godine, po priljevu sredstava koja su proračunom planirana.</p>
<p>2. Nužno je što žurnije renovirati zajedničke kupaonice, osim onih koje su smještene na trećem katu paviljona, te zajedničke tuševe zamijeniti tuš-kabinama, čime će se doprinijeti zaštiti privatnosti zatvorenika.</p>	<p>2. Odmah po zaprimanju izvješća s preporukama djelimično su renovirane zajedničke kupaonice te su postavljene zaštitne pregrade kojima su formirane tuš-kabine, koje omogućuju zaštitu privatnosti osuđenika.</p>
<p>3. Potrebno je u svakom odgojnom kolektivu i pritvorskom odjelu postaviti zaključane kutije za ubacivanje anonimnih predstavi zatvorenika i pritvorenika, čiji ključ treba biti kod ravnatelja koji će i zaprimati te anonimne</p>	<p>3. Odmah po zaprimanju izvješća s preporukama za svaku odgojnu skupinu postavljene su zaključane kutije za ubacivanje anonimnih predstavi osoba lišenih slobode, čiji se ključ nalazi kod</p>

predstavke.	ravnatelja koji prima te anonimne predstavke. Kutije su postavljene na mjestima koja nisu pokrivena videonadzorom.
4. Potrebno je uredno i redovito voditi kontrolnu knjigu hrane, i to svaki dan, a ne kao što je sada slučaj samo radnim danima.	4. Odmah po zaprimanju izvješća s preporukama organizirano je vođenje kontrolne knjige hrane za svaki dan.
5. Potrebno je poboljšati uvjete boravka pritvorenika u cilju proširenja sadržaja kruga za šetnju. Naime, pritvorenicima je omogućen boravak na otvorenome u trajanju od dva sata dnevno, ali oni to vrijeme provode na betoniranim površinama bez ikakvih sadržaja, za razliku od zatvorenika koji imaju na raspolaganju čak i bazen.	5. Planom za 2014. godinu predviđen je nastavak radova na dogradnji jednog kata na objektu pritvora, čiji će intenzitet ovisiti o priljevu sredstava. U sklopu ovih radova planirane su aktivnosti za proširenje sadržaja kruga za šetnju pritvorenika.
6. Potrebno je zatvorenike i pritvorenike koji su osuđeni odnosno pritvoreni od Suda BiH upoznati s odredbama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera te s ostalim državnim propisima, o čemu će potpisati izjavu o upoznavanju, a koja će biti pohranjena u njihovim dosjeima. Naime, pregledom personalnih dosjea utvrđeno je da se zatvorenici upoznaju samo s entitetskim ZIKS-om, ali ne i s državnim.	6. Odmah po zaprimanju izvješća s preporukama organizirano je upoznavanje osuđenika odnosno pritvorenika kojima je mjeru izrekao Sud BiH s odredbama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, kao i ostalim podzakonskim aktima, o čemu potpisuju izjavu o upoznavanju, koja se ulaže u njihov dosje.
7. Potrebno je uvesti praksu da medicinsko osoblje dijeli lijekove u večernjim satima, te tako izbjeći moguće zlouporabe, kao i to da zatvorska straža nestručno daje lijekove, na što je sada primorana.	7. S postojećim medicinskim osobljem nismo u mogućnosti organizirati podjelu večernje terapije, pa smo prisiljeni da dežurni policajac daje pripremljene doze lijekova osobama lišenim slobode u to vrijeme. U 2013. godini usvojen je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u KPZ-u Banja Luka, kojim je, među ostalim, povećan broj izvršitelja na radnom mjestu medicinskih tehničara s dva na četiri. Zbog ograničenih sredstava za isplatu plaća zaposlenicima, nismo dobili suglasnost za primanje novih radnika na navedeno radno mjesto. Imajući u vidu da su proračunom za 2014. godinu planirana sredstva za tu namjenu, provest ćemo zakonom propisani postupak i popuniti radna mjesta, čime će se omogućiti cjelodnevni rad medicinskog tehničara i u večernjim satima.
8. Potrebno je zatvorenika Ž. Đ.-a, čim se za to steknu uvjeti, premjestiti u zatvor Bijeljina	8. Osuđenik Ž. Đ. i dalje je na izdržavanju kazne zatvora u KPZ-u Banja Luka.

<p>ili neki drugi zavod koji bi bio bliže mjestu prebivališta obitelji, kako bi ga mogli češće posjećivati članovi obitelji i druge osobe, a sve sukladno članku 17.1. Europskih zatvorskih pravila.</p>	<p>Imenovani je dva puta podnosio prijedlog za premještaj u KPZ Biljeljina, i to: - dana 11. 9. 2012., koji je odbijen riješenjem Ministarstva pravde BiH od 7. 11. 2012. godine i - dana 27. 5. 2013., koji je odbijen riješenjem Ministarstva pravde BiH od 3. 9. 2013. godine. Povjerenstvo za uvjetni otpust Bosne i Hercegovine je dana 31. 12. 2013. odbilo prijedlog ustanove za uvjetni otpust Ž. Đ.-a. Iz navedenog je vidljivo da smo poduzeli sve aktivnosti u cilju postupanja prema danj preporuci, ali nismo nadležni za donošenje odluke o premješčaju imenovanog osuđenika.</p>
<p>9. Potrebno je urediti i opremiti prostoriju i za vjernike islamske vjeroispovijedi, kao i ostvariti suradnju s Islamskom vjerskom zajednicom kako bi se osigurali uvjeti za zadovoljavanje vjerskih potreba osoba smještenih u Zavodu.</p>	<p>9. U pogledu ostvarivanja uvjeta za zadovoljavanje vjerskih potreba vjernika islamske vjeroispovijesti, ostvarena je potpuna suradnja s Islamskom zajednicom tako da islamski vjerski službenik redovito obilazi osuđenike islamske vjeroispovijesti. U sklopu nadogradnje i opremanja prijamnog odjela, riješit će se i problem prostorije za vjernike islamske vjeroispovijedi.</p>

KPZ BIHAĆ

POVJERENSTVO POSJETILO 28. 9. 2012.

Pismo poslano 30. 9. 2013.

IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PREPORUKA STIGLO 8. 10. 2013.

<p>1. Osobne dosjee zatvorenika potrebno je voditi u skladu s Naputkom o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika ("Službeni glasnik BiH broj 34/05"). U tom smislu svi osobni dosjei trebaju imati sadržaj evidencije dokumenata te sve potrebne dokumente (potvrdu o prijemu pritvorenika i osuđenika, izjava o upoznavanju sa zakonskim propisima, rješenje o radnom angažmanu i naknadi za rad, rješenje o stegovnoj sankciji itd.).</p>	<p>Odmah po zaprimanju izvješća i razmatranja preporuke održan je sastanak s voditeljima unutarnjih organizacijskih jedinica i tom prilikom im je naloženo ažuriranje nužne dokumentacije u dosjeu svakog zatvorenika i nastavak takvog načina rada ubuduće. Tako se sada u svakom osobnom dosjeu zatvorenika nalazi: potvrda o prijmu pritvorenika i osuđenika; izjava o upoznavanju sa zakonskim propisima, rješenje o radnom angažiranju i naknadi za rad za zatvorenike koji imaju radni angažman, cjelokupan stegovni spis za zatvorenike protiv kojih je vođen stegovni postupak.</p>
<p>2. Vezano za ishranu zatvorenika i</p>	

<p>prিতvorenika potrebno je:</p> <p>2.1. Sukladno članku 40, stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH uzorke hrane koja se priprema u Zavodu, čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata, kao što je sadašnja praksa.</p> <p>2.2. Sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH liječnik je obavezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni radnik svaki dan, vršiti obilazak kuhinje i provjeravanje higijenskih uvjeta, načina pripremanja hrane, kvalitet namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.</p> <p>2.3. Sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH uredno voditi knjigu ishrane, jer je utvrđeno da se od ožujka 2012. godine ista uopće ne vodi, dok je u ranijem razdoblju vođena samo za doručak i ručak, a ne i za večeru.</p>	<p>- Naloženo je da se uzorak hrane koja se priprema u Zavodu čuva 72 sata, a ne 24 sata.</p> <p>- Naloženo je zdravstvenim djelatnicima Zavoda da svaki dan obilaze kuhinju i provjeravaju higijenske uvjete, način pripreme hrane, kvalitetu namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te je oformljena posebna Knjiga kontrole kuhinje, a dosadašnji način praćenja navedenog stanja stavljen je izvan snage.</p>
<p>3. Nužno je da Zavod formira Prijemno odjeljenje sukladno članku 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH, u okviru kojeg će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je nužan uvjet za postupak njihove resocijalizacije.</p>	<p>PREPORUKE 3., 4., 5. i 9.</p> <p>Postupak stavljanja u funkciju novoizgrađenog objekta u kojemu će biti smješten i prijamni/otpusni odjel još je u tijeku. Sada je u fazi postupak zaprimanja i uknjižbe objekta kod nadležnih tijela, nabavljena je nužna oprema, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine upućen je zahtjev za odobravanje suglasnosti za prijam stručnog osoblja i službenika zatvorske policije-straže. Postupak dobivanja odobrenja za prijam novih zaposlenika odvija se izuzetno teško i do sada nismo u mogućnosti pod bilo kojim uvjetima staviti novoizgrađeni objekt u funkciju koji, uz prijamno/otpusnu ulogu, ima niz drugih obveznih sadržaja koje zavod mora provoditi: prostorija za slobodne posjete zatvorenika; prostorije za izvršenje stegovnih sankcija, odjel za provođenje mjera pojačanog nadzora i penološki tretman visoko rizičnih osoba, zavodski stacionar sa ambulantom te posebni odjel za praćenje, nadzor zatvorenika putem videonadzora i</p>
<p>4. Ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti u cilju zapošljavanja dodatnih službenika (zatvorske straže, psihologa, pedagoga) koji su nužni za funkcioniranje novog objekta.</p>	
<p>5. Ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti u cilju ustupanja Zavodu neperspektivne vojne imovine na području općine Bihać, što bi omogućilo povećanje kapaciteta Zavoda i premještanje jednog dijela zatvorenika.</p>	

	<p>izvršenje kazne elektroničkim nadzorom. I dalje se vode aktivnosti za dodjelu određene neperspektivne vojne imovine zavodu. Zavod u tom smislu poduzma odgovarajuće mjere i stalno je u kontaktu s nadležnim ministarstvima. Prema našim dosadašnjim saznanjima, bit će izuzetno teško realizirati ovu preporuku, jer je neperspektivna imovina već ranije dodijeljena određenim institucijama i poduzećima koji se ne odnose domaćinski s dodijeljenom imovinom ili su je predali na korištenje drugim osobama. Neka je skoro uništena (devastirana, srušena), druga je zapuštena i sl. S pojedinih objekata građani odvoze građevinski materijal, dio koriste kako hoće (npr: vojarna Verdo polje, Bihać). U drugoj vojarni Dedo Musić-Pokoj, Bihać, koja je dodijeljena Terminalima FBiH, na ulaznim kapijama već je izraslo drveće, objekti propadaju, razbijena su stakla, krovovi su devastirani i slično. Privatne osiguravajuće agencije, koje su angažirane za čuvanje objekta, u svojoj režiji krče i sijeku zarasle površine, koje slične prašumi. Krajnje je vrijeme da se u ovom pogledu nešto poduzme i da se dio navedene vojne imovine dodijeli Zavodu, koji bi je mogao održavati i staviti u funkciju gospodarsku jedinicu. Procedura u vezi s tim bit će pokrenuta po stavljanju na pravnu snagu novog Pravilnika o unutarnoj organizaciji (Pravilnik je dostavljen Vladi FBiH na odobrenje).</p>
<p>6. Nužno je sukladno članku 43. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u BiH poboljšati zdravstvenu zaštitu, i u tom cilju:</p> <p>6.1. Liječnika stalno angažirati u zavodskoj ambulanti i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu.</p> <p>6.2. Organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno, te u tom cilju zaposliti dodatne medicinske radnike, koji bi radili i treću smjenu.</p> <p>6.3. Sklopiti ugovor sa Kantonalnom bolnicom u Bihaću, Odjeljenje za bolesti ovisnosti ili neuropsihijatrija, radi uspostavljanja kvalitetnije prakse liječenja bolesnika-ovisnika o opijatima, kojih je u zatvoru ¼ u odnosu na ukupan broj zatvorenika</p>	<p>- Zavod je odmah angažirao još jednog liječnika, i to specijalista neuropsihijatra, jer znatan broj zatvorenika pripada ranjivoj kategoriji (ovisnici, teški socijalni slučajevi, visoko rizične osobe). Sada u Zavodu ordiniraju dva liječnika po osnovi ugovora o djelu (liječnik opće prakse, koji je pri kraju specijalističkog studija iz interne medicine, i neuropsihijatar).</p> <p>- Upućen je zahtjev Vladi FBiH za prijam još jednog medicinskog tehničara, kako bi zdravstvena zaštita bila na raspolaganju zatvorenicima tijekom 24 sata, što je učinkovitije od sadašnjeg načina pružanja ovih usluga.</p> <p>- Angažiranjem specijalista neuropsihijatra, koji je zaposlenik Kantonalne bolnice u Bihaću - Odjel neuropsihijatrije, stvorene su</p>

	<p>sve pretpostavke za odgovarajući tretman ovisnika, tako da je on uključen u stručni tim Sektora za odgoj/tretman i već su vidljivi pozitivni rezultati. Oni će biti još veći kada zaposlimo psihologa i socijalnog djelatnika, za što smo uputili zahtjev Vladi FBiH na odobrenje.</p>
<p>7. Nužno je i formiranje dodatnih radnih jedinica unutar Zavoda, u kojima bi zatvorenici bili radno angažirani, s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda da radno angažiraju zatvorenike, što je bitan činitelj njihovog prevaspitavanja i resocijalizacije. U tom cilju preporučuje se registracija gospodarske jedinice, kako bi se većina zatvorenika mogla angažirati.</p>	<p>- Jedna od većih teškoća u zakonitom odvijanju procesa preodgoja osuđenika, jer je radna okupacija osuđenika nezamjenjiva metoda u tretmanu. Odmah smo razmotrili sve potencijale Zavoda, tako da smo povećali radni angažman za 30% te smo zauzeli stav da treba stvoriti mogućnosti da svi osuđenici koji izraze želju za radom budu radno angažirani. Ovu aktivnost završit ćemo do kraja 2013. godine.</p> <p>Izrađen je Plan pozitivne okupacije osuđenika, u koji su uključeni svi aspekti (osobine osuđenika, njegove sposobnosti, obrazovne potrebe, naklonost sporstkim i drugim vještinama, zdravstveno i socijalno stanje i sl.). Dali smo prioritet poljoprivrednoj proizvodnji, razvijanju plasteničke proizvodnje povrća, a i proizvodnji voća i gljiva. Uspostavili smo dobru suradnju sa Zavodom za poljoprivredu USK-a i Federacije BiH te raznim udrugama i nevladinim organizacijama. Angažirali smo po ugovoru o djelu diplomiranog inženjera poljoprivrede, kako bi svojim stručnim radom organizirao poljoprivrednu proizvodnju. Već su vidljivi pozitivni rezultati. Ove je godine urod povrća premašio sve potrebe za povrćem u Zavodu za cijelu godinu, a uz suglasnost Federalnog ministarstva pravde viškove smo distribuirali javnoj kuhinji, Županijskoj bolnici u Bihaću i Crvenom križu USK-a. Plan radnog angažiranja zatvorenika daje dobre rezultate u svakom pogledu. U idućem razdoblju svi radno sposobni osuđenici, pa i invalidne osobe, bit će radno angažirani. U tijeku je procedura dobivanja suglasnosti Federalnog ministarstva pravde za sistematizaciju radnih mjesta, prema kojoj se zapošljavaju zatvorenici.</p>
<p>8. Nekorištene krevete nužno je iz soba iznijeti, jer sobama daju izgled prenapučenosti i smanjuju slobodan prostor</p>	<p>Primjenjuje se od dana vašeg posjeta. Uprava Zavoda čini sve da zatvorenicima omogući što više svrhovitog prostora. Dojam o</p>

u sobama.	prenapučenosti soba u određenim razdobljima uzrokuje više činitelja; prijam novih zatvorenika (uputni akti od sudova), otpušteni osuđenici tijekom dana i sl.
9. Potrebno je da Zavod, sukladno članku 58. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH, što hitnije osigura prostorije za slobodne posjete, u kojima će se nalaziti ležaj, čista posteljina i sanitarni čvor, jer su sadašnje neodgovarajuće.	
10. Potrebno je da Zavod osigura uvjete za restoranske posjete, odnosno posjete u kojima će zatvorenici ostvarivati neometani kontakt sa članovima svoje obitelji. U tom cilju je potrebno preurediti park koji se trenutno koristi u tu svrhu, te postaviti klupe i nadstrešnicu.	Restoranski posjeti i stvaranje uvjeta za posjet u parku. Preporuka je prihvatljiva. U tijeku je donošenje novog Pravilnika o kućnom redu Zavoda, kojim će se to utvrditi kao zavodska pogodnost i ona će se provoditi. Preporuke za posjete u parku odmah su dane na realizaciju i osuđenici koji ispunjavaju sigurnosne aspekte već ih koriste. Prostor je prilagođen toj vrsti posjeta. Ovo će dati dobre rezultate.
11. U sobama pritvorskog odjeljenja potrebno je preurediti i sanitarne čvorove, te sukladno članku 28. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH, na sobama postaviti vrata kako bi se prigodom korištenja osigurala potpuna zaštita privatnosti.	Preporuke su usvojene i odmah su otklonjene sve prepreke u sobama odjela za pritvor, samo što su, umjesto vrata, na otvorima ugrađeni (postavljeni) odgovarajući neprozirni paravani, čime se štiti privatnost svakog pritvorenika.
12. Za vjerske potrebe katoličkih i pravoslavnih vjernika potrebno je stvoriti uvjete, odnosno opremiti prostorije.	Zavod je potpisao sporazum o suradnji s vjerskim zajednicama (islamska, katolička i pravoslavna). U razvojnim projektima planirano je trajno rješenje upražnjavanja vjerskih potreba zatvorenika. U sadašnjoj situaciji svi uvjeti moraju biti jednaki za sve tri konfesije. Spremni smo odgovoriti na sve razumljive zahtjeve predstavnika svih vjerskih zajednica. Zavod je stvorio sve pozitivne pretpostavke i taj odnos će se unapređivati dobrom uzajamnom suradnjom.

KPZ DOBOJ

POVJERENSTVO POSJETILO 18. 10. 2012.

Pismo poslano 30. 9. 2013.

IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PREPORUKA STIGLO 3. 2. 2014

<p>1. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u sobama i u tom smislu:</p> <p>1.1. Sukladno članku 27. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst "Službeni glasnik BiH" broj 55/09) postaviti veće prozore koji će osigurati dovoljno dnevnog svijetla.</p> <p>1.2. Nekorištene krevete izbaciti iz soba, kako bi se dobio dodatni prostor te na taj način poboljšali uslovi boravka u pojedinim sobama.</p> <p>1.3. Sukladno članku 36. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst "Službeni glasnik BiH" broj 55/09) u svakoj sobi instalirati po jedan TV prijemnik.</p>	
<p>2. Neophodno je da Zavod formira Prijamni odjel sukladno članku 136. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera (prečišćeni tekst "Službeni glasnik BiH" broj 12/10) u okviru kojeg će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je nužni uvjet za postupak njihove resocijalizacije.</p>	
<p>3. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, sukladno članku 73. stavak 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera (prečišćeni tekst "Službeni glasnik BiH" broj 12/10), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu. Također, potrebno je organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno, i u tom cilju uposliti dodatne medicinske radnike koji će raditi i treću smjenu.</p>	
<p>4. U vezi s održavanjem osobne higijene i higijene u sobama potrebno je:</p> <p>4.1. Pritvorenicima omogućiti kupanje najmanje jednom dnevno a sukladno članku 25. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere</p>	<p>Shodno vašem aktu, broj i datum veze, obavještavamo vas da smo postupili prema vašoj preporuci, te sukladno našim financijskim mogućnostima rekonstruirali mokre čvorove u KPZ-u Doboju.</p>

<p>pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst “Službeni glasnik BiH” broj 55/09).</p> <p>4.2. Sukladno članku 32 Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst “Službeni glasnik BiH” broj 55/09), da liječnik ili drugi zdravstveni radnik Zavoda jednom tjedno vrši kontrolu higijene u sobama i o tome vodi posebnu evidenciju.</p>	
<p>5. U vezi s ishranom zatvorenika i pritvorenika potrebno je:</p> <p>5.1. Sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst “Službeni glasnik BiH” broj 55/09) uzorke hrane koja se priprema u Zavodu, čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa.</p> <p>5.2. Sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst “Službeni glasnik BiH” broj 55/09) liječnik je obvezan najmanje jednom tjedno a drugi zdravstveni radnik svaki dan vršiti obilazak kuhinje i provjeravanje higijenskih uvjeta, načina pripremanja hrane, kvalitet namirnica i kaloričnu vrijednost hrane kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.</p> <p>5.3. Sukladno članku 41. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH (prečišćeni tekst “Službeni glasnik BiH” broj 55/09) hrana se mora pripremati na osnovu tjednih jelovnika a ne na temelju 15-dnevnih, kao što je to sadašnja praksa.</p>	<p>U ostalom dijelu podržavamo vaš zaključak koji se odnosi na kazneno-popravne ustanove u RS-u naveden u točki 5. Zaključka.</p>
<p>6. Nužno je poboljšati mogućnosti Zavoda za radno angažiranje zatvorenika te u tom cilju formirati dodatne radne jedinice, što će predstavljati bitan faktor prevaspitavanja i resocijalizacije zatvorenika.</p>	
<p>7. Poboljšati sadržaje slobodnih aktivnosti zatvorenika kao dopunski oblik općeg i</p>	

<p>stručnog obrazovanja radi stjecanja pozitivnih navika za racionalno korištenje slobodnog vremena poslije puštanja na slobodu sukladno članku 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH (prečišćeni tekst "Službeni glasnik BiH" broj 12/10). U tom cilju potrebno je da Zavod organizira dodatne sekcije u kojima bi bili angažirani zatvorenici.</p>	
<p>8. Potrebno je da Zavod donese Pravilnik o korištenju video nadzora koji će jasno da regulira postupak za pristup serveru i pregledanje snimaka sa nadzornih kamera kao i da jasno propiše koje su osobe ovlaštene za te radnje.</p>	

KPZ FOČA

POVJERENSTVO POSJETILO 16. 11. 2012.

Pismo poslano 30. 9. 2013.

IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PREPORUKA STIGLO 16. 12. 2013.

<p>1. a) Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, sukladno članku 73. stavak 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera (pročišćeni tekst - „Službeni glasnik BiH“, broj 12/10), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i organizirati redovite specijalističke preglede u KPZ-u Foča. Naime, Uprava KPZ-a Foča još nije uspjela stalno radno angažirati liječnika, iako je ulagala dodatne napore te jedno vrijeme čak i imala radno angažiranog liječnika. Osim toga, potrebno je dodatno opremiti službu zdravstvene zaštite radi obavljanja specijalističkih pregleda, i to prvenstveno rendgen-aparatom.</p> <p>b) Potrebno je sklopiti ugovor o suradnji s najbližom bolnicom za psihijatrijske bolesti, kako bi se omogućilo provođenje medicinskih procedura u liječenju bolesti ovisnosti među zatvorenicima u KPZ-u Foča, a koje su evidentno prisutne. Ugovor o djelu</p>	<p>a) Osuđenici se tijekom izdržavanja kazne zatvora svakodnevno osigurava primarna zdravstvena zaštita. Svakog osuđenika može pregledati u bilo koje doba dana zavodski liječnik. Zavodski liječnik upućuje osuđenike na specijalističke preglede i odlučuje o žurnosti specijalističkog pregleda, dok te preglede odobrava ravnatelj ustanove. Specijalistički pregled koji ne iziskuje dodatna ispitivanja ili snimanja obavljaju se u samoj ustanovi, u za to namjenski određenoj prostoriji za specijalističke preglede, dok se pregledi koji zahtijevaju dodatnu dijagnostiku obavljaju u specijaliziranim ordinacijama KBC-a Foča. Većina specijalističkih pregleda mora se unaprijed zakazivati, što ovisi o vrsti i samom pregledu te ordinirajućem liječniku specijalistu. Rukovodstvo ove ustanove uložilo je dodatne napore u suradnju s KBC-om Foča, s kojim je naša ustanova potpisala ugovor o korištenju usluga specijalističkih pregleda i</p>
--	---

<p>s neuropsihijatrom nedostatan je za kvalitetan tretman ove skupine zatvorenika, jer se tretmani svode na lijekove za spavanje i bolove.</p>	<p>dijagnostike, tako da je znatno skraćeno vrijeme čekanja i zakazivanja specijalističkih pregleda osuđenika, pa je smim time i unaprijeđena njihova zdravstvena zaštita.</p> <p>Što se tiče angažiranja zavodskog liječnika na neodređeno radno vrijeme, izvještavamo vas da ova ustanova trenutačno provodi natječajnu proceduru za popunu upražnjenog radnog mjesta - pomoćnik ravnatelja za zdravstvenu službu - zavodski liječnik u KPZ-u Foča. Naime, dana 2. 12. 2013. aktom ravnatelja KPZ-a Foča, broj: 01-622/13, ponovno je raspisan javni natječaj za popunu radnog mjesta.</p> <p>b) Što se tiče liječenja bolesti ovisnosti i zdravstvenog tretmana zatvorenika ovisnika, evidentno je da smo potpisivanjem ugovora s KBC-om Foča, koji ima i Odjel neuropsihijatrije, po osnovi ugovora o djelu Lazarević dr. Zorica pruža potpuni terapijski tretman za ovu kategoriju osuđenika. Bitno je naglasiti da se to odnosi na onu kategoriju ovisnika koji su pod simptomatskom terapijom, dok je za osuđenike koji tijekom izdržavanja kazne duševno obole ili pokazuju teške psihičke smetnje predviđena mogućnost smještaja u specijaliziranu zdravstvenu ustanovu (članak 140. stavak 1. ZIKS-a BiH).</p>
<p>2. KPZ Foča treba donijeti odgovarajući akt o korištenju i zaštiti videonadzora, kojim će jasno propisati postupak pristupa serveru i pregledanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje. Naime, prema sadašnjem stanju, pristup serveru zaštićen je šifrom koju posjeduju samo pomoćnik ravnatelja i njegov zamjenik, čime je onemogućena zlouporaba, tako da ovaj postupak treba samo pravno normirati izradom pravilnika ili odluke.</p>	<p>2. Što se tiče pravnog normiranja korištenja i zaštite videonadzora, izvještavamo vas da je ravnatelj KPZ-a Foča donio Napatuk o postupanju i korištenju sustava videonadzora objekata KPZ-a Foča, broj: 01-657/13 od 11. 10. 2013., u kojem su jasno precizirane procedure i postupci pristupa serveru i pregledanju snimki te određene osobe koje su ovlaštene za navedene radnje.</p>
<p>3. Potrebno je u Odjelu s posebnim režimom postaviti kutiju za anonimne predstavke zatvorenika.</p>	<p>3. Što se tiče ove preporuke, izvještavamo vas da smo u hodniku Odjela za poseban režim na vidljivom i svakom osuđeniku podjednako dostupnom mjestu postavili jedan sandučić za anonimne predstavke osuđenika. Navedeni sandučić je zaključan, a ključ je položen kod dežurnog radnika Odjela. Sandučić se svakodnevno otvara i ako ima pošte, ona se odmah, bez</p>

	pregledanja, upućuje ravnatelju Zavoda na razmatranje.
<p>4. Potrebno je zatvorenicima u Odjelu s posebnim režimom omogućiti primanje slobodnih posjeta te, sukladno članku 58. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH (pročišćeni tekst - "Službeni glasnik BiH", broj 55/09), osigurati prostorije za te posjete s ležajem, čistom posteljinom i sanitarnim čvorom, jer su sadašnje neodgovarajuće.</p>	<p>4. Što se tiče ove preporuke, konstatiramo da, shodno odredbama članka 58. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznenih sankcija, mjere pritvora ili drugih mjera - pročišćeni tekst („Sl. glasnik BiH“, broj 55/09) i članka 47. stavak 1. točka 3. Pravilnika o pogodnostima i godišnjem odmoru zatvorenika koji kaznu zatvora izdržavaju u zavodu za izvršenje kaznenih sankcija i drugih mjera BiH - pročišćeni tekst („Sl. glasnik BiH“, broj 67/09), boravak s bračnim i izvanbračnim partnerom u posebnoj prostoriji jedna je od pogodnosti koja se koristi u krugu ustanove. Navedenu pogodnost odobrava rukovoditelj ustanove u kojoj osuđenik izdržava kaznu zatvora ako se ispune propisani uvjeti. Pogodnosti, općenito, predstavljaju skup poticajnih mjera usmjerenih na pružanje povjerenja osuđeniku i ne spadaju u kategoriju obveznih, zakonom propisanih prava osuđenika. Mogućnost odobravanja i korištenja pogodnosti stječe se sukladno pokazanom vladanju osuđenika, pri čemu je pitanje vrste i opsega korištenja pogodnosti određeno klasifikacijsko-stimulativnom skupinom, odnosno Pravilnikom o klasifikaciji i reklasifikaciji osuđenika.</p>
<p>5. Ministarstvo pravde BiH treba ponovno razmotriti je li upućivanje zatvorenika koje je osudio Sud BiH u Odjel s posebnim režimom sukladno Zakonu Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera (pročišćeni tekst - „Službeni glasnik BiH“, broj 12/10), s obzirom na to da je taj odjel osnovan na temelju posebnog zakona Republike Srpske.</p>	<p>5. Što se tiče preporuke vezane uz kriterije za zapošljavanje osuđenika, konstatiramo da je ravnatelj Zavoda, shodno članku 90. stavak 3. Pravilnika o kućnom redu za izdržavanje kazne zatvora („Sl. glasnik RS“, broj 36/11), donio Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta za osuđenike, broj: 01-425/11 od 1. 6. 2011., u kojem su jasno definirane kategorije radnih mjesta i uvjeti za zapošljavanje osuđenika u ustanovi. Bitno je naglasiti da, uz redovito zapošljavanje odnosno radna mjesta utvrđena navedenim pravilnikom, KPZ Foča i gospodarska jedinica „Drina“ dodatno angažiraju osuđenike kao radnu snagu za povremene poslove na vanjskim radilištima. Radi se o radovima proisteklim iz ugovora između GJ „Drina“ i trećih osoba, a najčešće se odnose na građevinske, metaloprerađivačke i druge radove i usluge.</p>

<p>6. Zavod treba proširiti mogućnost radnog angažiranja zatvorenika te propisati jasne procedure i kriterije za njihovo zapošljavanje, čime će se izbjeći bilo kakva diskriminacija.</p>	
---	--

KPZ TUZLA

POVJERENSTVO POSJETILO 29. 11. 2012.

Pismo poslano 30. 9. 2013.

IZVJEŠĆE O REALIZACIJI PREPORUKA STIGLO 14. 10. 2013.

<p>1. Potrebno je zaposliti dodatno zavodsko osoblje radi učinkovitije provedbe tretmana resocijalizacije. U tom cilju Ministarstvo pravde FBiH treba što hitnije poduzeti sve potrebne mjere radi imenovanja ravnatelja Zavoda, kao i zapošljavanja dodatnih službenika zatvorske straže te socijalnog djelatnika i odgajatelja.</p>	
---	--

	<p>1. Prijedlog Pravilnika o unutarnjoj organizaciji Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa u Tuzli upućen je Vladi Federacije BiH na suglasnost, budući da tek nakon dobivanja suglasnosti od Vlade FBiH stupa na snagu. Uz Prijedlog pravilnika, dostavljena su pozitivna mišljenja Ureda Vlade Federacije BiH za zakonodavstvo i Federalnog ministarstva pravde o Prijedlogu pravilnika i usklađenosti s propisima Europske unije. Federalno ministarstvo pravde nije moglo dati suglasnost na Prijedlog pravilnika zbog toga što je u njemu sistematizirano više izvršitelja u odnosu na postojeći pravilnik (10 zatvorskih policajaca-stražara, 2 medicinska tehničara i 2 viša referenta-trgovca u kantini), a razlog tomu je što bi to bilo, kako je navedeno u mišljenju Federalnog ministarstva financija, u suprotnosti s Projektom reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini i politikom Vlade Federacije BiH u pogledu ograničenja povećanja broja zaposlenih u federalnim tijelima uprave. Napominjemo da Vlada Federacije BiH može prihvatiti naše obrazloženje uz Prijedlog pravilnika i dati suglasnost na njega i pored negativnog mišljenja Federalnog ministarstva financija, nakon čega bi Pravilnik stupio na snagu. Odmah po stupanju na snagu Pravilnika nastavili bismo već započete postupke popunjavanja mjesta državnih službenika i namještenika koja su ostala upražnjena po osnovi umirovljenja, izrečenih stegovnih kazni prestanak radnog odnosa u tijelu</p>
--	---

	<p>državne službe ili pak dobrovoljnim istupanjem iz tijela državne službe.</p> <p>Rješenjem Vlade FBiH od 1. 7. 2013. godine imenovani su ravnatelj Zavoda Muzafer Karić i zamjenik ravnatelja Zavoda Ljubiša Vareškić.</p>
<p>2. Potrebno je fizički odvojiti zatvorenice od maloljetnika smještenih u Odgojno-popravnom domu, s obzirom na to da se oni stalno susreću u svakodnevnim aktivnostima.</p>	<p>2. U Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Orašje, osnovano je, opremljeno i, koliko je nama poznato, provedeni su postupci primanja državnih službenika i namještenika za rad u Odjelu za izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgovjno-popravni dom. Odmah nakon što Odjel počne raditi, maloljetnici iz ovog zavoda će biti premješteni u Orašje i na taj način bit će odvojeni (u pravom smislu riječi) od osuđenica koje izdržavaju kaznu zatvora u ovom zavodu.</p>
<p>3. Nužno je poboljšati uvjete boravka zatvorenika/ca i pritvorenika/ca u KPZ-u Tuzla te s tim u vezi:</p> <p>3.1. smanjiti broj zatvorenica jer se stječe dojam da pojedine sobe u Odjelu za zatvorenice svojom veličinom ne ispunjavaju zakonom propisane standarde. Također je uočeno da i prostorije za dnevni boravak u tome odjelu nisu odgovarajuće veličine za postojeći broj zatvorenika;</p> <p>3.2. renovirati kupaonice te u Odjelu za zatvorenice postaviti dodatne tuš-kabine, jer je postojeći broj nedovoljan za higijenske potrebe zatvorenica;</p>	<p>3.1. Ovaj zavod je jedini u Federaciji BiH u kojemu kaznu zatvora izdržavaju osuđene osobe ženskog spola. Potpuno smo svjesni činjenice da su smještajni kapaciteti (40 osuđenica) prenapregnuti, s obzirom na propisane standarde. Međutim, na izvršenje kazne zatvora primaju se osuđenice po uputnim aktima nadležnih sudova, pa ni u kojem slučaju ne možemo utjecati na broj osuđenih osoba ženskog spola koje se upućuju na izdržavanje kazne zatvora, držeći kao krajnje nepopularnu mjeru obavještanje sudova (sudovi u Federaciji BiH, Sud BiH i Sud Brčko Distrikta) da su nam smještajni kapaciteti popunjeni te da nismo u mogućnosti primiti na izdržavanje kazne zatvora nove osuđenice.</p> <p>3.2. S obzirom da su nam nedavno odobrena nova financijska sredstva u proračunu za 2013. godinu na stavci „Renoviranje“, do kraja ove godine nastojat ćemo provesti postupak i renovirati kupaonice u osuđeničkim lamelama Kozlovac, a odjelu u kojem kaznu zatvora izdržavaju osuđene osobe ženskog spola postaviti dodatne tuš-</p>

<p>3.3. oličiti sobe, što se, sukladno članku 35. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), mora činiti najmanje jednom godišnje, a prema potrebi i češće;</p> <p>3.4. u Prijamno-otpusnom odjelu, a prema potrebi i u drugim sobama, postaviti dovoljan broj noćnih ormarića za svakog zatvorenika, sukladno članku 21. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);</p> <p>3.5. u sobama u kojima borave zatvorenici koje je osudio Sud BiH, postaviti po jedan TV prijamnik, sukladno članku 36. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);</p> <p>3.6. osigurati zatvorenicima poseban prostor u kojemu će čuvati sezonsku odjeću, budući da njeno držanje u sobama daje izgled neurednosti i smanjuje korisnu površinu sobe, kao i prostoriju za potrebe vjernika;</p> <p>3.7. završiti renoviranje soba iznad Prijamno-otpusnog odjela, čime će se povećati kapacitet KPZ-a Tuzla;</p>	<p>kabine.</p> <p>3.3. Nakan što su nam za ovu godinu odobrena novčana sredstva, nabavljene su boje za krečenje i ostali materijal, te ćemo angažiranjem osuđenika kao radne snage u etapama okrečiti sve prostorije u kojima borave osobe na izdržavanju kazne.</p> <p>3.4. Također će biti postavljeni noćni ormarići za svakog osuđenika sukladno raspoloživim odnosno preostalim novčanim sredstvima za te namjene.</p> <p>3.5. U idućoj proračunskoj godini nastojat ćemo postaviti TV prijavnike u svakoj sobi u kojoj borave osuđenici po presudama suda BiH, u skladu i opsegu s odobrenim sredstvima za te namjene.</p> <p>3.6. Nismo bili u mogućnosti osigurati prostoriju za čuvanje sezonske garderobe osuđenika, ali će nam u svakom slučaju u idućem razdoblju to biti jedan od prioriternih zadataka.</p> <p>3.7. Sobe iznad Prijamnog-otpusnog odjela veoma lako se mogu staviti u funkciju, čime bi se povećao kapacitet Zavoda, a jedini razlog zbog kojeg nisu stavljene u funkciju je činjenica da nismo dobili suglasnost za novo zapošljavanje osoblja koje bi radilo s tih oko 20 osuđenika više (služba osiguranja, tretmana i zdravstvene zaštite).</p> <p>3.8. Zdravstvenoj službi Zavoda naloženo je da jednom tjedno kontrolira higijenu u</p>
---	---

<p>3.8. premda je higijena u sobama zadovoljavajuća, ipak liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik trebaju jednom tjedno kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi evidenciju, sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).</p>	<p>sobama i da o tome vodi evidenciju.</p>
<p>4. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu zatvorenika/ca i pritvorenika/ca te osigurati urednu dostavu lijekova, a osobito kada su u pitanju antidepresivi i sedativi, kao i nabaviti trake za mjerenje kolesterola i triglicerida.</p>	<p>4. Prema našim saznanjima, opskrbljenost antidepresivima i sedativima je zadovoljavajuća. Problemi nastaju samo u slučajevima kada osuđenici odbijaju primiti zamjenski lijek, a postupak javne nabave mora se provesti prema generičkim, a ne tvorničkim nazivima lijekova. Pritom ne osporavamo da je ponekad bilo „zastoja“ u opskrbi lijekovima, ali stoga što izabrani dobavljač nije ispostavio trebane lijekove.</p>
<p>5. Potrebno je u KPZ-u Tuzla postaviti kutiju za anonimne pritužbe zatvorenika/ca i pritvorenika/ca.</p>	<p>5. Kutije za anonimne pritužbe su postavljene.</p>
<p>6. Potrebno je poboljšati kontrolu kvalitete hrane i higijenskih uvjeta u kuhinji, te u vezi s tim:</p> <p>a. sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u KPZ-u Tuzla čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa;</p> <p>b. sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obvezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svakoga dana obići kuhinju i provjeriti higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.</p>	<p>a. Trenutačno ne posjedujemo potrebnu opremu za čuvanje uzoraka hrane 72 sata umjesto 24, uz napomenu da Zavod za javno zdravstvo TK redovito kontrolira uzorke hrane u Zavodu.</p> <p>b. Zdravstvenoj službi Zavoda naloženo je da obvezno najmanje jednom tjedno obilazi kuhinju i provjerava higijenske uvjete te način pripreme hrane. Kalorijsku vrijednost i analizu ostavljenih uzoraka hrane redovito kontrolira Zavod za javno zdravstvo TK, s kojim je sklopljen ugovor o obavljanju naprijed navedenih usluga. Medicinski tehničari također svakodnevno provjeravaju higijenske uvjete u osuđeničkim kuhinjama, a osuđenici radno angažirani u osuđeničkim kuhinjama posjeduju uredne sanitarne knjižice.</p>
<p>7. Potrebno je u dosjeima zatvorenika čuvati i</p>	<p>7. Rješenja o radnom angažmanu osuđenika</p>

<p>rješenje o radnom angažmanu, jer se u dosjeu moraju nalaziti sva pismena u vezi s tim zatvorenikom, a sukladno članku 17. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).</p>	<p>već duže vrijeme se ulažu u osobne listove svakog osuđenika.</p>
<p>8. KPZ Tuzla treba, sukladno članku 24.4. Europskih zatvorskih pravila, organizirati aranžmane posjeta koji će zatvorenicima omogućiti što kvalitetnije održavanje i unapređenje obiteljskih odnosa. U vezi s tim treba tzv. posjete na Kapiji 1 omogućiti svim zatvorenicima, a samo u iznimnim slučajevima koristiti prostorije za posjete sa staklenom pregradom koja onemogućava fizički kontakt ili te posjete organizirati unutar zavodskog kruga.</p>	<p>8. Osuđenicima se odobravaju tzv. posjeti na kapiji uvijek kada to sigurnosni aspekt dozvoljava.</p>
<p>9. KPZ Tuzla treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.</p>	<p>9. Također, u najskorije vrijeme pristupit će se izradi pravilnika o korištenju videonadzora, kojim će se detaljno regulirati sva pitanja iz vaše preporuke.</p>

Neovisno povjerenstvo će prikupljene povratne informacije o realizaciji preporuka danih za vrijeme obavljanja posjeta, sukladno zaključku Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, dostaviti i Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku.

POGLAVLJE V. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

a.) Zaključna razmatranja

1. U radu Neovisnog povjerenstva 2013. godina obilježena je uglavnom aktivnostima kontrole realizacije preporuka koje je Neovisno povjerenstvo uputilo KPZ-ima u cilju otklanjanja nedostataka prilikom redovitih obilazaka zavoda, kako bi se poboljšali uvjeti za boravak u zavodima i osiguralo poštivanje i ostvarivanje ljudskih prava zatvorenika i pritvorenika. Te aktivnosti Neovisnog povjerenstva istodobno su vezane i uz realizaciju zaključka Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, prava djeteta,

mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH kojima je Neovisnom povjerenstvu naloženo uspostava evidencije o izdanim preporukama i njihovoj realizaciji, Zaključkom Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH broj 02-50-6-16-18,6/12 od 19.07.2012. godine i zaključkom 4. Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH broj: 01/a-50-1-15-49/13 od 08.07.2013.godine.

2. Važno je istaknuti da su svi KPZ-i kojima su prilikom redovitih kontrola izdane preporuke u cilju otklanjanja uočenih nepravilnosti obavijestili Neovisno povjerenstvo o realizaciji preporuka, čime je uspostavljen odgovoran odnos na načelima suradnje između Neovisnog povjerenstva i zavoda, a što istodobno pokazuje odgovoran odnos uprava zavoda prema Parlamentarnoj skupštini BiH koja, u konačnici, usvaja Izvješće o radu Neovisnog povjerenstva i prati realizaciju njegovih preporuka.
3. Neovisno povjerenstvo je, i pored dobivenih odgovora uprava zavoda, obavilo i neposrednu kontrolu realizacije preporuka, i to kontrolnim pregledima u osam KPZ-a po metodi uvida na licu mjesta.
4. Na temelju kontrolnih pregleda u osam KPZ-a može se konstatirati da je od 76 izdanih preporuka i to
  - potpuno realizirano 19
  - djelomično realizirano 9
  - nije realizirano 48

Potpuno realizirano

Preporuke koje su KPZ-i u potpunosti realizirali upućuju na zaključak da je riječ o preporukama koje su zavodi uglavnom na temelju vlastitog znanja i stručnosti, uz pomoć uprave zavoda i službenog osoblja, prepoznali kao način rješavanja određenih propusta u radu. To istodobno ukazuje na spremnost uprava zavoda da aktivno rade na otklanjanju nedostataka u cilju poboljšanja uvjeta za boravak i poštivanja ljudskih prava zatvorenika i pritvorenika sukladno donesenim propisima iz područja izvršenja kaznenih sankcija.

Preporuke koje su realizirane uglavnom se odnose na stvaranje boljih uvjeta za boravak u zavodima kao što su:

- poboljšanje higijenskih uvjeta,
- poboljšanje osobne higijene zatvorenika i pritvorenika,
- poboljšanje uvjeta za boravak na otvorenome u smislu omogućavanja najmanje dva sata dnevno boravka na svježem zraku i u šetnji,
- kvalitetnije korištenje slobodnog vremena stvaranjem odgovarajućeg prostora za aktivnosti kao što su sekcije, sport i sl.
- unaprjeđenje kontrole kvalitete i količine hrane te primjene standarda ishrane, u čemu posebno mjesto imaju zdravstveni djelatnici zaposleni u zavodima koji su obvezni kontrolirati navedene uvjete i uspostaviti evidenciju o obavljenim kontrolama.

Preporuka koja je potpuno realizirana u svim zavodima (osim KPZ-a Trebinje) je osiguranje prava zatvorenicima i pritvorenicima na anonimnu pritužbu postavljanjem

kućija za anonimne pritužbe, što je jedan od načina ostvarivanja i poštivanja ljudskih prava u KPZ-ima.

Djelimično realizirane

Preporuke koje su djelomično realizirane uglavnom se odnose na poboljšanje ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu i dijelom na poboljšanje uvjeta za boravak u zavodima.

Kada je u pitanju zdravstvena zaštita, može se konstatirati da je primjetno poboljšanje u pogledu načina vođenja evidencije o trošenju i čuvanju lijekova koji se daju zatvorenicima i pritvorenicima ovisnicima o opojnim drogama, što izravno doprinosi većoj sigurnosti u korištenju ovih sredstava i sprječavanju zlouporaba u liječenju ovisnika. Uslijed djelomične realizacije preporuka iz ovoga područja, i dalje je prisutan problem slabe opremljenosti zavodskih ambulanti tehničkim aparatima i priručnim laboratorijima, zbog čega se za gotovo sve preglede koriste usluge zdravstvenih ustanova. To uzrokuje dugo čekanje na preglede i stvara dodatne troškove zavodu, a naročito utječe na pravovremeno pružanje zdravstvene zaštite. U vezi s tim se izdvaja problem nedostatka zdravstvenog osoblja u zavodima, a posebice stalno zaposlenog liječnika. Ova je preporuka djelomično realizirana u smislu zaključivanja novih ugovora s liječnicima koji povremeno dolaze u zavode, čime se izbjegava zakonska obveza stalne prisutnosti liječnika, kao i potrebnog zdravstvenog osoblja u trajanju od 24 sata. Stoga dolazi do toga da zatvorski čuvari dijele lijekove, čak i opijate, zatvorenicima u noćnim satima (primjer: KPZ Sarajevo - Odjel Igman, KPZ Orašje, KPZ Trebinje), što može u slučaju zlouporabe ugroziti zdravlje zatvorenika. Napominjemo da je zdravstvena zaštita jedno od temeljnih ljudskih prava zatvorenika i pritvorenika, a neispunjavanjem ovih zakonskih obveza narušava se načelo ostvarivanja zdravstvene zaštite u zavodima.

Djelomično su realizirane preporuke koje se odnose na poboljšanje higijenskih uvjeta u zavodima, a u izravnoj su vezi s rekonstrukcijom sanitarnih čvorova, proširenja prostora za ugradnju sanitarija, osiguranja tople vode i uvjeta za obavljanje osnovnih fizioloških potreba.

Izdvaja se Pritvorski odjel u Glavnoj zgradi KPZ-a Sarajevo, u kojem su djelomično realizirane preporuke koje se odnose na osiguranje navedenih uvjeta, ali se još uvijek prostor za obavljanje osnovnih fizioloških potreba nalazi u prostoriji u kojoj se boravi, odvojen samo niskom poluotvorenom pregradom, što je nedopustivo i krajnje neljudski.

Djelomična realizacija preporuka koje se odnose na stvaranje boljih uvjeta za boravak doprinijela je tome da je u izvjesnoj mjeri poboljšano stanje u pojedinim zavodima u pogledu osobne higijene zatvorenika i pritvorenika (kupaње tri puta tjedno, umjesto dva puta, iako je pravilo svakog dana), zatim svakodnevno osiguranje tople vode u kupaonicama, pregrađivanje tuš-kabina i slično, boljom organizacijom prostora u

sobama (razmjestaj kreveta, uvođenje reda u sobama, krećenje i sl.) ili preuređenje prostora za zajednički boravak (proširenje, premještaj u prikladniji prostor i sl.).

Preporuke koje se odnose na korištenje videonadzora, a kojima je uspostavljena jedna od garancija za veću sigurnost u zavodima, također su djelomično realizirane u smislu stavljanja pod veći nadzor prostorija u kojima su serveri, ali još uvijek niti jedan zavod nije donio propise o korištenju videonadzora i time spriječio njegovu eventualnu zlouporabu.

Kao opravdanje za neizvršenje preporuka, uprave zavoda navode nedostatak sredstva, te da su djelomično realizirale preporuke koristeći prethodno odobrena sredstva, i to uz pomoć zaposlenika zavoda i zatvorenika.

Nisu realizirane

Preporuke koje zavodi nisu realizirali uglavnom se odnose na stvaranje boljih uvjeta za boravak u zavodima a kojima se zahtijeva veće ulaganje finansijskih sredstva u rekonstrukciju i izgradnju novih zavoda, kao i na preporuke koje se odnose na zapošljavanje zavodskog osoblja. Zbog neprovođenja ovih preporuka, još uvijek nije došlo do izgradnje državnog zatvora, zavoda u Bijeljini, Mostaru kao ni proširenja ili rekonstrukcije postojećih zavoda (Sarajevo, Doboj, Tuzla).

Nedostatak potrebnog zavodskog osoblja, osobito odgajatelja, u velikoj se mjeri odražava na ispunjavanje osnovne svrhe kažnjavanja, a to je preodgoj i resocijalizacija koji se postiže adekvatnim penološko – andragoškim tretmanom i odgojnim radom odgajatelja. Zbog nedostatka ovih službenika, ne može početi raditi ni osposobljeni novi odjel u KPZ-u Busovača, koji je više od godinu dana zatvoren premda ispunjava sve uvjete za prijam 50 zatvorenika. Uprave zavoda kao opravdanje za neprovođenje preporuka navode nedostatak finansijskih sredstava koje im, i pored uredno i pravovremeno podnesenih zahtjeva, nisu odobrila nadležna ministarstva pravde, a što je bila njihova obveza sukladno zaključku Parlamentarne skupštine BiH.

5. Nisu realizirane obveze koje je utvrdila Parlamentarna skupština BiH prilikom usvajanja Izvješća o radu Neovisnog povjerenstva za 2012. godinu, a koje se odnose na usklađivanje zakona iz područja izvršenja kaznenih sankcija, tj. ZIKS-a BiH sa entitetskim zakonima. Kako nadležna tijela nisu realizirala ovu obvezu, i dalje je prisutan problem različitog tretmana zatvorenika i pritvorenika jer ih se dovodi u neravnopravan položaj u pogledu ostvarivanja temeljnih ljudskih prava. Zaključak Parlamentarne skupštine BiH koji se odnosi na suradnju Suda BiH i Neovisnog povjerenstva u pogledu omogućavanja nesmetanog rada i komunikacije sa zatvorenicima i pritvorenicima u svim KPZ-ima uspješno se realizira, te su za pohvalu i brze intervencije Suda BiH u slučaju davanja odobrenja za korištenje zdravstvenih usluga liječnika specijalista pritvorenicima.

b.) Preporuke

Nezavisno povjerenstvo predlaže Parlamentarnoj skupštini BiH da usvoji ovo Izvješće sa sljedećim preporukama:

1. Nadležne institucije trebaju ubrzati aktivnosti potrebne za izgradnju državnog zatvora, čime će se zatvorenici i pritvorenici iz nadležnosti Neovisnog povjerenstva staviti u jednak položaj uz poboljšanje uvjeta njihova smještaja i poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

2. Nadležna tijela Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH trebaju uskladiti svoje zakone iz ovga područja sa ZIKS-om BiH (članak 227.), kao i druge propise (npr. pravilnike o kućnom redu i dr.), a sve s ciljem jednakog postupanja sa zatvorenicima i pritvorenicima na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine.

3. Daje se podrška Neovisnom povjerenstvu u njegovu radu, posebice na kontinuiranom praćenju i izvještavanju o realizaciji preporuka Neovisnog povjerenstva

PREDSJEDNIK NEOVISNOG POVJERENSTVA

Dr. sc. Mile Lasić

Dostaviti:

- 1. Parlamentarnoj skupštini BiH**
- 2. Ministarstvu pravde BiH**
- 3. a/a**